

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Katedra kulturních a náboženských studií

Transnacionální matky
-
Problematika separace od dětí

Bakalářská práce

Autor: Michal Dúcký
Studijní program: B6107 Humanitní studia
Obor: Transkulturní komunikace
Vedoucí práce: Mrg. Jirka Luděk, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Michal Dúcký
Studium: P18K0316
Studijní program: B6107 Humanitní studia
Studijní obor: Transkulturní komunikace

Název bakalářské práce: **Transnacionální matky: Problematika separace od dětí**
Název bakalářské práce AJ: Transnational mothers: Problemacy of separation from children

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Tato bakalářská práce uvede historii ukrajinské migrace na českém území, budou probírány jednotlivé typy migrace a migračních proudů z Ukrajiny a obecně působení ukrajinské menšiny v České Republice. Práce se dále bude zaměřovat na transnacionální mateřství ukrajinských matek a bude uveden kvantitativní i kvalitativní výzkum, ve kterém bude analyzována emocionální problematika v případě separace od dětí.

COHEN, Robin. *Migrace: stěhování lidstva od pravěku po současnost*. V Brně: Mapcards.net, 2019. ISBN 978-80-87850-09-1.

EZZEDINE, Petra. *Mateřství na dálku: Transnacionální mateřství ukrajinských migrantek v České republice*. Gender, rovné příležitosti, výzkum 13 (1), 2012.

HRADEČNÁ, Pavla, Marie JELÍNKOVÁ, Petra EZZEDDINE a Hana HAVELKOVÁ. *Ženy na vedlejší koleji(?): gender, migrace a stárnutí*. Praha: Sdružení pro integraci a migraci, 2016. ISBN 978-80-906488-1-4.

JIRKA, Luděk. *Migrace za lepším životem: etnická návratová migrace ze západní Ukrajiny: sounáležitost s ukrajinským národem a "vytváření" krajanů*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, 2018. ISBN 978-80-7571-013-0.

SZALÓ, Csaba. *Transnacionální migrace: proměny identit, hranic a vědění o nich*. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2007. Sociologická řada. ISBN 978-80-7325-136-9.

UHEREK, Zdeněk, Věra HONUSKOVÁ, Šárka OŠTÁDALOVÁ a Vladislav GÜNTNER. *Migrace: historie a současnost*. Ostrava: Občanské sdružení PANT, 2016. Moderní dějiny (Občanské sdružení Pant). ISBN 978-80-905942-9-6.

Zadávací pracoviště: Katedra kulturních a náboženských studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Luděk Jirka, Ph.D.

Oponent: ThLic. Petr František Burda, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 29.3.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci *Transnacionální matky – Problematika separace od dětí* zpracoval samostatně s pomocí vedoucího práce a všechny použité zdroje a informace řádně citoval v seznamu použité literatury.

Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.

V Hradci Králové dne 20. 10. 2022

Michal Dúcký

Poděkování

Poděkování bych chtěl věnovat vedoucímu práce Mgr. Ludkovi Jirkovi, Ph.D., za věcné a cenné rady po celou dobu vedení mé bakalářské práce. Dále bych touto cestou rád poděkoval respondentkám, které byly ochotné se se mnou podělit o své pracovní a životní zkušenosti. V poslední řadě bych chtěl dále poděkovat rodině a přátelům, kteří mě po celou dobu psaní mé bakalářské práce podporovali.

Anotace

Dúcký, Michal. *Transnacionální matky - Problematika separace od dětí*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2021. 99 s. Bakalářská práce.

Tato bakalářská práce uvede historii ukrajinské migrace na českém území, budou probírány jednotlivé typy migrace a migračních proudů z Ukrajiny a obecně působení ukrajinské menšiny v České republice. Práce se dále bude zaměřovat na transnacionální mateřství ukrajinských matek a bude uveden kvantitativní a kvalitativní výzkum, ve kterém bude analyzována emocionální problematika v případě separace od dětí.

Klíčová slova:

Ukrajina, Česká republika, migrace, zprostředkovatelské agentury, migrační proud, odloučení

Annotation

Dúcký, Michal. *Transnacionální matky - Problematika separace od dětí*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2021. 99 pp. Bachelor thesis.

This bachelor's thesis will present the history of Ukrainian migration in the Czech territory, the various types of migration and migration flows from Ukraine and the activities of the Ukrainian minority in the Czech Republic in general. The work will also focus on the transnational motherhood of Ukrainian mothers and will present quantitative and qualitative research, which will analyze the emotional issues in the case of separation from children.

Key words:

Ukraine, Czech Republic, migration, mediating agency, migratory flow, separation

OBSAH

1. ÚVOD	10
2. TEORETICKÁ ČÁST	15
2.1 POJEM MIGRACE	15
2.2 PŘÍČINY A FAKTORY ZAHRANIČNÍ MIGRACE DO ČR	16
3. ČLENĚNÍ MIGRAČNÍCH TEORIÍ A REMITENCE	18
3.1 TEORIE PUSH AND PULL FAKTORŮ	18
3.2 TEORIE TRANSNACIONÁLNÍ MIGRACE.....	20
3.3 TRANSNACIONÁLNÍ MATEŘSTVÍ.....	24
3.4 TRANSNACIONÁLNÍ OTCOVSTVÍ.....	29
3.4 REMITENCE	31
4. METODOLOGIE.....	32
4.1 VÝZKUMNÝ CÍL.....	32
4.2 METODA VÝZKUMU	32
4.1 ETIKA VÝZKUMU	33
4. 2 LOKALITA VÝZKUMU	33
4. 3 VÝBĚR RESPONDENTEK.....	34
4. 7 LIMITY VÝZKUMU	36
5. VYHODNOCENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK.....	37
6. ZÁVĚR Z VÝZKUMU	45
7. ZÁVĚR PRÁCE	48
8. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	52
9. INTERNETOVÉ ZDROJE	53
PŘÍLOHY	55

1. Úvod

Téma migrace je v současném globalizovaném světě jedním z hlavních probíraných společenských a politických aspektů. Toto téma se nevyhnulo ani současné Evropě, která je v poslední době svědkem migračního pohybu. Zatímco vyspělejší země západní Evropy jsou označovány jako země čelící určitému tlaku migrantů ze zemí ohrožených válkami, ozbrojenými konflikty, ekonomickými krizemi, ale i klimatickou krizí, přes hranice všech států migruje jen asi 3,5 % lidí celosvětové populace. To není na první pohled velké číslo, ale jak uvádí Catharine Wihtol de Wenden „migrační procesy ovlivňují celý svět.“¹ A to i přesto, že nemusí být tolik početné. Pro Českou republiku je již dlouhodobě aktuální zvýšená legální i neregulérní pracovní migrace. Migrační proudy jsou vnímány jako rostoucí a je velmi pravděpodobné, že to bude i pokračovat. Fakticky tyto předpoklady potvrzují i údaje z administrativních zdrojů, které uvádějí, že i v prvním pololetí roku 2021 se do České republiky přistěhovalo celkem 36,1 tisíc osob a naopak 13,6 tisíc se jich do zahraničí vystěhovalo. Saldo migrace² tak dosáhlo 22,5 tisíc osob. Ve srovnání se stejným obdobím roku 2020, kdy statistiku ovlivnila kromě silných protipandemických opatření také novelizace zákona o pobytu cizinců, bylo saldo 2,5násobně vyšší než v roce 2019 a to 1,5 tisíce. V tomto kladném saldu dominovali občané Ukrajiny (13,1 tisíce) s velkým nárůstem před druhými v pořadí občanů Slovenska (2,4 tisíce).

Zde samozřejmě nastává otázka, jestli je vůbec vhodné a možné právě pandemický rok 2020 s rokem předchozím srovnávat, když veškeré údaje z prvního jsou zkreslené a velmi ovlivněné právě nastupující celosvětovou pandemií. Jelikož se poslední roky 2020 a 2021 nedají pro zcela rozdílné podmínky porovnávat, uvedu zde i statistiku migračního salda z předchozích let. Statistiku níže budou udávány vzestupně od roku 2015 a zahrnou i tři první místa dle národností.

Saldo Migrace v České republice se za posledních šest let pohybuje průměrně okolo 15 tisíci obyvatel. V roce **2015** počet obyvatel vzrostl o 16 tisíc osob a mezi přistěhovalými bylo nejvíce státních občanů Slovenska (5,2 tisíce), Ukrajiny (2,2 tisíce) a Rumunska (1,5 tisíce). V roce **2016** byla bilance salda opět kladná a to ve výši 20,1 tisíce. Zde byl zaznamenán

¹WIHTOL DE WENDEN, Catherine. *Atlas migrace: hledání nové světové rovnováhy*. Ilustroval Madeleine BENOIT-GUYOD, přeložila Kateřina ŠTÁBLOVÁ. Brno: Lingea, 2020. str. 7.

²Saldo migrace, též Migrační saldo někdy se udává pod názvem „čistá migrace“ - je rozdíl mezi počtem přistěhovalých ve zkoumaném územním celku. Společně s přirozeným přírůstkem je základním údajem pro bilanci obyvatelstva. UNIVERZITA KARLOVA – *Příběhy ukrajinských migrantů* [online]. Vyst. 29. 05. 2018 [cit. 2021-02-06]. Dostupné z: [https://www.natur.cuni.cz/fakulta/veda-a-vyzkum/popularizace/clanky/pribehy-ukrajinskych-migrantuta-UK-\(cuni.cz\)](https://www.natur.cuni.cz/fakulta/veda-a-vyzkum/popularizace/clanky/pribehy-ukrajinskych-migrantuta-UK-(cuni.cz)).

nárůst o 4,1 tisíce oproti předchozímu roku 2015. I v roce 2016 pořadí národností zůstalo stejné a došlo pouze k navýšení počtu migrujících osob. Na prvním místě byly opět občané Slovenska (5,3 tisíce), Ukrajiny (3,3 tisíce) a Rumunska (1,5tisíce). V roce **2017** bylo saldo nejvyšší od roku 2010 a činilo 28,3 tisíce. V obyvatelstvu ČR zahraničním stěhováním nejvíce přibýlo osob s občanstvím Ukrajiny (7,7 tisíce), které se v roce 2017 podílely na celkovém meziročním zvýšení salda z jedné poloviny. Druhé nejvyšší saldo zahraničního stěhování měla ČR s občany Slovenska (4,4 tisíce).

Saldo migrace v roce **2018** činilo 38,6 tisíce a bylo nejvyšší za posledních deset let. Rekordní byl i počet přistěhovalých, když ze zahraničí do ČR přišlo 58,1 tisíce osob a meziročně tedy o 12,2 tisíce více. I v tomto roce se z jedné poloviny se na růstu počtu přistěhovalých i vystěhovalých podíleli občané Ukrajiny (13,2 tisíce) a dále následovali občané Slovenska (5,2 tisíce) a s odstupem poté následovali občané Rumunska (2,0 tisíce). V průběhu roku **2019** se ze zahraničí do České republiky přistěhovalo celkem 65,6 tisíce osob (o 7,4 tisíce více než o rok dříve). Saldo migrace vzrostlo o 44,3 tisíce a vyšší přírůstek obyvatel zahraničním stěhováním byl naposledy zaznamenán jen v roce 2008. Přes 40 % připadlo na občany Ukrajiny (18,2 tisíce), druhá nejvyšší migrace byla ze Slovenska (4,6 tisíce) a třetí z Ruska (2,7 tisíce). Z uvedených migračních sald je patrné, že občané Ukrajiny se na čisté migraci do České republiky umisťují na předních pozicích a právem dlouhodobě k nejpočetnější menšině u nás.

O pracovní migraci mohu pohovořit i na základě vlastní zkušenosti a i proto jsem zvolil uvedené téma bakalářské práce. V roce 2000/2001 jsem absolvoval základní vojenskou službu a v září jsem se chystal na návrat do běžného života mimo vojenské brány. Samozřejmě jsem již v průběhu vojenské služby promýšlel, kde budu pracovat a jak bude pokračovat moje životní cesta. Přes mého známého se mi naskytlá příležitost pracovat v Německu, kde on sám již působil. Dostal jsem čas na rozmyšlenou a bylo jen na mně, jak s touto možností naložím. V danou chvíli by se zdálo, že moje rozhodování bude jednoduché. Byl jsem svobodný, bezdětný a v danou chvíli bez zaměstnání, vyučený v oboru, kterému bych se mohl v zahraničí věnovat, dále se v této oblasti rozvíjet a zdokonalovat. Na druhou stranu jsem měl v České republice celou svou rodinu, svou přítelkyni, která o možnosti přesunu do zahraničí neuvažovala, protože měla dobrou, pro ni perspektivní práci, a navíc moje jazykové vybavení také nebylo tak dobré, abych se bez váhání vydal do cizího prostředí. Při zvažování všech pro a proti jsem nakonec zvolil variantu pro odjezd. Mé veliké štěstí bylo, že má přítelkyně i rodina mě podporovala a stála při mně.

Jelikož jsem po návratu z vojny, na kterou jsem nastoupil ihned po ukončení střední školy, neměl potřebný kapitál na vyřízení všech náležitostí a vlastně ani na cestu do Německa, musel jsem si peníze vypůjčit od rodičů. Tato částka se v roce 2000 pohybovala okolo 800,- euro. A i tato skutečnost hrála v mém rozhodování velkou roli, možná tu největší - finance, které jsem chtěl vydělat pro svou budoucí rodinu. Když bylo mé rozhodnutí konečné, navíc podpořené rodinou, vůlí i finanční jistotou od rodičů, bylo potřeba zařídit spoustu byrokratických náležitostí. Nejprve jsem si musel zařídit vízum na německé ambasádě v Praze a to na dobu jednoho roku. Pracovní povolení do Spolkové republiky Německo se vydávalo pro konkrétní provozovnu či konkrétního zaměstnavatele. Tímto se předcházelo neregulární migraci a pro subjekty, které takto nepostupují, mají velké problémy s úřady a velice vysoké pokuty. Bylo mým velikým štěstím, že jsem měl hodně věcí domluvených přes známého a pomohl mi se seznamováním a adaptací v novém prostředí a dalšími potřebnými věcmi. Bylo by to vše mnohem složitější, kdybych neměl u sebe krajana, který v Německu už přibližně dva roky pracoval a byl zběhlý ve všech potřebných záležitostech. Pamatuji si moji první návštěvu na pracovním úřadě (Arbeitsamt) či na návštěvě u Zdravotní pojišťovny v Německu (Krankenkasse). Vyplňovaly se různé dotazníky a listiny pro registraci do systému a bylo to dost složité a komplikované. Obtížné nebylo jenom vyplňování různých podkladů, ale i komunikace. A to komunikace jak s úřady, tak komunikace v běžném životě. Také si pamatuji jak mě šéf restaurace, kde jsem pracoval, slyšel promluvit v plných větách až po dvou dnech. Dodnes si vybavuji, jak mě pochválil a měl z toho, myslím, upřímnou radost. To byl pro mě hodně příjemný okamžik a velice povzbuzující impuls do další práce. Bylo velice důležité zůstat pozitivní a nevzdat vše hned po prvním nezdaru nebo to nevzdat před nějakou překážkou či výzvou.

V té době nebyly ani moc rozšířené technologie a bylo podstatně obtížné zůstat pravidelně v kontaktu s rodinou. Zpravidla jsem pracoval šest dní v týdnu a na kontakt s rodinou zbýval čas a ve večerních hodinách. Pamatuji si, jak jsem s několika drobnými mincemi chodíval do telefonní budky volat své přítelkyni a rodině. Bylo to zpravidla po pracovní době právě ve večerních hodinách. To v dnešní době moderních mobilních technologií je již nepředstavitelné a vypadá to pro mnohé mladší generace jako nemožné, ale bylo tomu tak. V roce 2000 jsem již vlastnil mobilní telefon, ale služby byly vysoce zpoplatněny a roaming byl taktéž velmi nevýhodný pro zahraničního uživatele. Bohužel nebylo zcela přístupné používání wi-fi připojení - jako je již dnes zcela běžné - anebo bylo velice zpoplatněné a velice často i přetížené.

Když jsem byl v zaměstnání, tak jsem se snažil dobře plnit veškerou práci a moc jsem nemyslel na rodinu, ale po práci jsem byl vždy natěšený na telefonát a byl jsem nedočkavý. Taky si pamatuji, jak jsem si zapisoval různé výrazy a po večerech jsem se je učil, abych předešel nedorozuměním. To bylo pro mě občas v začátcích těžké a dostával jsem se do směšných situací. Ona každá zdánlivá maličkost velice těžce zasáhne do psychického rozpoložení člověka, který se nachází na cizím místě a bez blízkých nebo známých osob. Nejedná se jen o samostatnost v pracovním prostředí, ale i ve volném čase. To bývalo nejhorší, když měl člověk volno po práci a neměl, s kým trávit volný čas. Rád jsem chodil do přírody, na místní jezera nebo se často procházel večerním městem a poznával jsem jak krásné město, tak i jeho okolí. Tuto situaci jsem zažíval naštěstí jen z kraje mého pobytu a postupem času to bylo lepší a lepší. Když patříte do nějakého pracovní skupiny, tak se spřátelíte rychleji a jestliže je i dobrý kolektiv, je to vše hned lepší a pobyt v cizině příjemnější. Musím říct, že na kolektiv jsem měl velké štěstí a s nikým jsem neměl žádný problém. V pracovní skupině jsem za dobu mého působení v Německu spolupracoval s občany z Polska, Ukrajiny, Slovenska, Litvy, Srí Lanky a samozřejmě i Německa. A to jak s muži, tak se ženami. A už tenkrát jsem si říkal, jak je to od žen odvážné vydat se, často i samotné, do ciziny. Pro mě, pro muže, to nebylo jednoduché a z pozice dívek a matek to muselo být ještě obtížnější.

Právě má zkušenost z mého působení v cizí zemi, absolvování procesu rozhodování se a odloučení od rodiny prožité na vlastní kůži mě vedlo k výběru tématu transnacionálního mateřství u ukrajinských žen. Samozřejmě si uvědomuji, že byla má pozice genderově jiná, ale společné myšlenky, emoce i strasti, které jsem prožíval, mohou být v určitých aspektech podobné i u transnacionálních ukrajinských matek, které jsem si vybral pro můj výzkum. Víím, jak se člověk cítí v pro něj cizím prostředí, když bez zkušeností, kvalitního jazykového vybavení a často i potřebných financí postupně překonává nové životní výzvy a seznamuje se s novými lidmi, prostředím, životním stylem a s cizím jazykem, a proto si myslím, že mohu fundovaně a zodpovědně rozvést toto téma do své bakalářské práce.

Samozřejmě by bylo z mé pozice i zkušenosti přirozenější věnovat se tématu mužské migraci, ale tato genderově opačná dispozice mě zaujala více. Poznal jsem mnoho zahraničních pracovníků, jak při mém působení v cizině, tak po návratu v České republice, ale většinou to byly ukrajinští, polští či maďarští muži na stavbách nebo v manuálních profesích. Později jsem si však více začal všimnout, že v různých profesích a ve větších městech působí i zahraniční ženy v produktivním věku. Tato skutečnost u mě vedla k otázce, zda se jedná pouze o ženy, které ještě nemají svou rodinu a přijeli - tak jako já - vydělat peníze, tolik

potřebné k založení rodiny, anebo, což bylo dle odhadnutého věku pravděpodobnější, že se jedná o ženy, které už svou rodinu mají a jsou i s ní v cizí zemi nebo odjeli bez svých dětí. Zajímalo mě, jak probíhalo jejich rozhodování, jak se v této nové životní situaci cítily, jaké prožívaly situace, co bylo pro tyto ženy nejtěžší v cizím prostředí a úplně nejdůležitější mou myšlenkou bylo, jak prožívali po emocionální stránce rozhodnutí se nuceně separovat od svých dětí.

Na základě těchto skutečností, které uvádím výše, s přihlédnutím k tomu, že jsem sám rodič, se chci ve své práci zabývat myšlenkou zodpovězení si otázky, jaké emoce prožívá žena, transnacionální matka, při rozhodování se k odloučení od svých dětí z důvodu pracovní migrace, v mém případě do České republiky. A také zhodnocením, jak moc je emocionální stránka ovlivněna věkem daných respondentek. Cílem mé bakalářské práce je tedy rozbor emocionální pozice transnacionálních matek, které jsou odloučené od svých dětí, a to z důvodu pracovní migrace. Na tento cíl práce odpovídám základě rozhovorů s danými respondentkami.

2. Teoretická část

Tato bakalářská práce v první části uvede pojem migrace a příčiny a faktory spojené s migrací. Dále budou probírány vybrané migrační teorie vhodné pro ukrajinskou pracovní migraci a obecně působení ukrajinské menšiny v České republice. Další část této práce se bude zaměřovat na transnacionální mateřství ukrajinských matek a bude uveden kvantitativní a kvalitativní výzkum, ve kterém bude analyzována emocionální problematika v případě separace od dětí.

2.1 Pojem migrace

Pojem migrace lze v češtině vystihnout rovněž slovy přemístění, stěhování nebo třeba přesun. Ať už tento pojem uvedeme různým způsobem, najdeme často alespoň jeden společný jmenovatel a tím je pohyb osob. Použít lze definici: „*Jedná se o pohyb v prostoru za účelem změny místa pobytu*“.³ Pohyb byl pro člověka zcela přirozený již od počátku své existence. Podle nálezů různých fosilií se kolébkou lidstva a počátečním bodem migrace stala rokle Olduvai⁴ ve východní Africe na planině Serengeti. Jiné zdroje však toto tvrzení rozporují a jako kolébkou lidstva uvádějí jeskyni Malapa, která leží v Jižní Africe asi 45 kilometrů od Johannesburgu. Právě z této oblasti se „před 200 000 lety se lidé začali stěhovat z Východoafrické příkopové propadliny (Rift Valley) na sever a díky tehdy spojeným kontinentům pomalu kolonizovali celou zeměkouli“.⁵

Tento pohyb může být dočasný nebo také trvalý, může být i různými způsoby chápán. Z pohledu migranta může být chápán jako dobrovolná změna nebo jako vynucené rozhodnutí. Může se totiž realizovat dokonce jako transfer člověka proti jeho vůli, kdy je tělo přemístěno bez jeho vlastního přání na jiné místo. Migrace znamená změnu teritoria, přesun člověka na jiné místo, který vyvolá řadu důsledků, jak pro místo, odkud dotyčný odešel, tak pro teritorium, kde se nyní vyskytuje. Jeho nová přítomnost a nepřítomnost spouští řetězec dalších dějů, které mohou mnohé napovědět nejen o něm samotném, ale i o řadě dalších lidí, s nimiž má migrující osoba nějaké sociální pojítka. Studium lidského stěhování je proto nezbytným prvkem společenských věd, bez něhož řadu jevů ve společnosti nelze pochopit.⁶ Současné masivní pohyby mají mnoho příčin a důsledků. Obecně a velmi zjednodušeně (při opomenutí

³UHEREK, Zdeněk, Věra HONUSKOVÁ, Šárka OŠTÁDALOVÁ a Vladislav GÜNTER. *Migrace: historie a současnost*. Ostrava: Občanské sdružení PANT, 2016., str. 7.

⁴WIKIPEDIE *otevřená encyklopedie* – Olduvai [online].[cit. 2022-12-05]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Olduvai>.

⁵COHEN, Robin. *Migrace: stěhování lidstva od pravěku po současnost*. Brno: Mapcards.net, 2019., str. 12.

⁶ UHEREK, Zdeněk, Věra HONUSKOVÁ, Šárka OŠTÁDALOVÁ a Vladislav GÜNTER. *Migrace: historie a současnost*. Ostrava: Občanské sdružení PANT, 2016. Moderní dějiny (Občanské sdružení Pant), str. 7.

důležitých, byť kvantitativně významně méně důležitých typů migrací) lze na globální úrovni mezinárodní migraci charakterizovat jako tok obyvatelstva z chudého Jihu na bohatý Sever.⁷ Často se setkáváme i s označením globální Jih a globální Sever.⁸

Mohlo by se zdát, že každé stěhování nebo pohyb je migrací, ale není tomu tak: „*Migrací nejsou krátkodobé návštěvy, migrací není každodenní dojíždění, přestože například přeshraniční pravidelná dojíždka za prací je pohybem, který má k migračním kauzám blízko a může tak být pro studium migrací zajímavá. Jak píše Alan Simmons, migrace má zpravidla tři dimenze: změnu bydlení, změnu zaměstnání a proměnu v sociálních vztazích*“⁹

2.2 Příčiny a faktory zahraniční migrace do ČR

Migrace je komplexně podmíněný proces, který má za následek změny v prostorovém rozpoložení společnosti. V kontextu československé potažmo české migrace se můžeme setkat s mnoha důvody, které podmiňují migraci. Jako motivační faktory migrace můžeme uvést faktory politické, sociální, náboženské, různé přírodní katastrofy nebo geografickou blízkost.¹⁰ V České republice, potažmo v Československu, byly do roku 1989 migrační toky převážně ovlivňovány válečnými, pracovními, politickými, nebo náboženskými důvody, ale koncem 20. století převládají většinou faktory ekonomické (pracovní). A tím je myšleno jak pracovní migraci legální, tak i pracovní migraci nelegální. To, že příčiny pracovní migrace Ukrajinců do zahraničí jsou „*skoro výlučně ekonomické povahy*“, se shoduje mnoho autorů, mezi které se řadí i dvojice Milan Lupták a Marina Luptáková.¹¹

Pracovní migrace cizinců na našem území je velice těžko kontrolovatelná a počty pracujících cizinců jsou velice zkreslené. Za hlavní příčinu nemožnosti kontroly je zřejmě nelegální migrace. Také Milan Palát¹² uvádí, že poptávka po nelegální práci, která je ještě determinována rozsahem stínové ekonomiky, je pravděpodobně nejdůležitějším faktorem

⁷ ŠIŠKOVÁ, Tatjana, ed. *Menšiny a migranti v České republice: [my a oni v multikulturní společnosti 21. století]*. Praha: Portál, 2001., 19.

⁸Zjednodušené označení méně rozvinutých a chudších států světa (Jih) a těch rozvinutějších a bohatších (Sever). Označení vychází z toho, že většina rozvinutějších zemí leží na severní polokouli a těch méně rozvinutých na polokouli jižní. Jde ale samozřejmě o velmi zjednodušující označení. Ve francouzštině se používá více než v češtině a od prostého označení světových stran se se toto označení odlišuje velkým písmenem. Tento výraz se vyskytuje na více místech v Atlase migrace od Catherine Withol de Wenden.

⁹ UHEREK, Zdeněk, Věra HONUSKOVÁ, Šárka OŠTĀDALOVÁ a Vladislav GÜNTER. *Migrace: historie a současnost*. Ostrava: Občanské sdružení PANT, 2016. Moderní dějiny (Občanské sdružení Pant)., str. 7.

¹⁰PALÁT, Milan. *Mezinárodní migrace a ekonomika v Evropské unii: vývoj, determinanty, politiky a trendy*. Ostrava: Key Publishing, 2015., str. 5.

¹¹LUPTÁK, Milan a Marina LUPTÁKOVÁ. *Mezinárodní migrace: pohledy a nadhledy*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2013., str. 84.

¹²PALÁT, Milan. *Mezinárodní migrace a ekonomika v Evropské unii: vývoj, determinanty, politiky a trendy*. Ostrava: Key Publishing, 2015., str. 23.

tohoto problému. Tím však nechci naznačovat, že by také legální migrace nebyla významná, ale mediálně ji nelegální migrace zastíňuje. Dle některých autorů by bylo vhodné, kdyby žádná migrující osoba nebyla nelegálním migrantem. Jak uvádí Bryan Caplan: „*Chtěl bych, aby žádná lidská bytost nebyla nelegálním migrantem, ale miliony jsou.*“¹³

Dalším velice významným faktorem migrace je kulturní podobnost s cílovou zemí. Je pravděpodobnější, že například Ukrajinec si za cílovou zemi vybere například Polsko, Slovensko nebo Českou republiku než jiné státy. Zde nerozhoduje jen geografická dostupnost těchto zemí, ale to, že jazyky jako polština, slovenština nebo čeština se řadí mezi slovanské jazyky a jsou pro Ukrajince do značné míry srozumitelné. Právě podle Vladimíra Roubíčka¹⁴ je jazyková nekompetence velice často důvodem, proč lidé nechtějí odejít ze země původu. Autor však zdůrazňuje skutečnost, že přistěhovalci se přizpůsobují podmínkám na nové prostředí postupně.

Dalším faktorem, který migranty do České republiky přitahuje, je trvalá poptávka po zahraniční pracovní síle, která je převážně z velkých měst s průmyslovými zónami. Dle ČSÚ¹⁵ by bez cizinců zaměstnanost dlouhodobě nerostla. Za období 2010-2019 navýšili zaměstnanci s cizím občanstvím svůj podíl ve všech odvětvích ekonomiky. Podíl cizinců na celkovém počtu zaměstnanců se zvýšil z 5,5 % v roce 2010 na 14,7 % v roce 2019. Tento dlouhodobý nárůst přerušil příchod koronaviru v roce 2020 a s ním přijatá vládní opatření. Na druhou stranu jsou cizinci stále velice žádanými pracovními silami pro české podniky.

Velice důležitým faktorem jsou i podmínky pro začlenění. Pro co možná nejlepší adaptaci na nové životní prostředí je vhodnější, aby pro jedince nových změn bylo méně. Lépe se bude adaptovat člověk se stejnou nebo s alespoň podobnou životní úrovní, podobnými zvyky nebo stejného náboženského vyznání. Jinakostí, které úspěšnou adaptaci znepříjemňují, je mnoho. Podíváme-li se konkrétně na migrační toky do České republiky z Ukrajiny, zjistíme, že většina migrantů mířící do České republiky je ze západní části Ukrajiny. Obyvatelé z východní části Ukrajiny dávají převážně přednost migraci do Ruska a to právě kvůli kulturním vazbám.

¹³ CAPLAN, Bryan Douglas. *Otevřené hranice: etika a ekonomie migrace*. Ilustroval Zach WEINERSMITH, přeložil Dan VOŘECHOVSKÝ. Praha: Liberální institut, 2021., str. 192.

¹⁴ROUBÍČEK, Vladimír. *Úvod do demografie*. Praha: Codex Bohemia, 1997., str. 352.

¹⁵Český statistický úřad – Cizinci: *Zaměstnanost* [online].[cit. 2022-04-04]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/cizinci/2-ciz_zamestnanost.

3. Členění migračních teorií a remitence

Jednotlivé migrační teorie se od sebe liší. Každá z nich se snaží pátrat po příčinách, které jsou hlavními při vzniku mezinárodních migračních proudů. Dle některých autorů nejsou většina ze známých migračních teorií ani samotnými teoriemi. Pozbývají několik hlavních kritérií pro teoretickou průpravu a pak nemají obecnou platnost. Jejich části nejsou navzájem logicky provázány a nemají také explanační nebo predikční charakter. Migrační teorie samotné pak nemají charakter teorií jako v exaktních vědách a spíše vysvětlují určité okruhy jevů, které jsou s migracemi spojeny.¹⁶ I proto autoři dodávají, že k vysvětlení migrace není možné použít jen jednu teorii nebo přístup, ale zapotřebí je spojení hned několika přístupů, jinak není komplexní vysvětlení migračních toků možné.

Pro mou práci jsem vybral ty teorie, které se nejvíce hodí a které mohou být pro ukrajinskou pracovní migraci zásadní. Jedná se o teorii push and pull faktorů a přístup transnacionální migrace. Teorie push and pull faktorů je základní, ale pro studium příhraničního emocionálního spojení mezi matkami a jejich potomky je vhodnější teorie transnacionální migraci. Teorie push and pull faktorů primárně hovoří o ekonomických podmínkách a je příliš zakotvena v lokalitě a příčinných lokálních souvislostí ve svém vysvětlování migrace, a proto dostatečně nevystihuje transnacionální přístup. Vedle těchto dvou teorií migrací bude uvedena jedna součást mezinárodní migrace a to konkrétně remitence, „*neboť základní podmínkou jejich existence je migrant, který remituje*“.¹⁷ Tedy migrant, který posílá peníze.

3.1 Teorie push and pull faktorů

Tento model ve zdrojové zemi působí „push“ faktory na odliv obyvatel (řadíme sem například nízkou životní úroveň, špatné přírodní nebo ekonomické podmínky) a v cílové destinaci „pull“ faktory, které naopak tyto jedince přitahují (dostatek pracovních příležitostí, politická svoboda, lepší ekonomické podmínky). Samostatná nová lokalita s „pull“ faktory sama o sobě nebude přitahovat migranty, aniž by v místě pobytu nevznikly „push“ faktory, které do značné míry nutí jedince k přesunu na jiné místo. Právě tento model stojí za vysvětlením, proč došlo k migraci slovenských Romů z východního Slovenska po roce 1945, kde měli místní obyvatelé špatné životní podmínky, ubytování a zaměstnání se špatným

¹⁶UHEREK, Zdeněk, Věra HONUSKOVÁ, Šárka OŠTÁDALOVÁ a Vladislav GÜNTER. *Migrace: historie a současnost*. Ostrava: Občanské sdružení PANT, 2016., str. 38.

¹⁷DRBOHLAV, Dušan, ed. *Ukrajinská pracovní migrace v Česku: migrace - remitence - (rozvoj)*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2015., str. 25.

výdělkem („push“ faktory) a proč putovali do českého pohraničí, kde byla větší šance na lepší bydlení, práci i společenské postavení („pull“ faktory).¹⁸

Ekonomická rovina teorie push and pull faktorů vychází z neoklasického ekonomického přístupu, který obecně veškeré migrační toky vztahuje k velikosti poptávky a nabídky po pracovní síle na různých místech světa. Daný jedinec tak migruje pro vylepšení své životní úrovně a jeho hlavním cílem je maximalizace zisku, přičemž se jedná o teorii vysvětlující makroperspektivu migračních toků bez ohledu na mikroperspektivu jedinců.

Zatímco Ernest Georg Ravenstein sleduje logiku migračních toků jako daných objektivních zákonů v pozitivistickém slova smyslu, teorie push – pull se ptá především na ta vysvětlení migrace, které mají blíže k pojetí pohybu osob. Teorie push – pull faktorů vychází z toho, že pokud známe důvody, proč lidé migrují a známe i podmínky v cílových a zdrojových destinacích, tak můžeme pochopit kdy a kam budou lidé migrovat. Zatímco v Ravensteinově přístupu je využívána pro stanovení migračních zákonů především geografie, demografie a statistika, push – pull přístup je bližší sociologii.

Základní otázku této push – pull konceptualizace však velice dobře chápal i Ravenstein, ale nijak podrobněji ji však nezkoumal. Na otázku „Proč lidé migrují?“¹⁹ není odpověď až tak složitá: „Protože migranty něco z místa, kde žijí, vypuzuje a něco je naopak do místa, kam migrují, přitahuje“.²⁰

Právě větší množství „pull“ faktorů je pro migranta rozhodující při jeho konečném výběru. Jedná se např. o sociální, ekonomické, environmentální a demografické podmínky (například lepší životní úroveň, vzdělávání, rodinné vazby, politická a náboženská svoboda, pracovní příležitosti).²¹ Záleží však na konkrétním migrantovi, jakou cílovou destinaci si zvolí a jaké faktory ho ovlivňují. Důležité je však znát, jaké má k uskutečnění cesty prostředky.

Jednoduchou odpověď dále rozpracovávalo několik badatelů. Nejčastěji je zmiňován Douglas J. Bogue. Právě Bogue usuzoval, že nestačí mít v daném místě pouze přitažlivé nebo odpudivé síly. Tyto síly nemusí být navzájem symetrické. Mohou převládat prvky vypuzující, například při válkách, převratech, přírodních katastrofách. Při těchto událostech jedinec z místa svého pobytu prchá, aniž by věděl místo budoucího pobytu a postupem času teprve

¹⁸DAVIDOVÁ, Eva. *Romano drom: cesty Romů: 1945-1990 : změny v postavení a způsobu života Romů v Čechách, na Moravě a na Slovensku*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995., str. 243.

¹⁹UHEREK, Zdeněk, Věra HONUSKOVÁ, Šárka OŠTÁDALOVÁ a Vladislav GÜNTER. *Migrace: historie a současnost*. Ostrava: Občanské sdružení PANT, 2016., str. 33.

²⁰UHEREK, Zdeněk, Věra HONUSKOVÁ, Šárka OŠTÁDALOVÁ a Vladislav GÜNTER. *Migrace: historie a současnost*. Ostrava: Občanské sdružení PANT, 2016., str. 33.

²¹ENCYKLOPEDIIE MIGRACE – *Teorie push-pull* [online]. Vyst. 18. 11. 2018 [cit. 2022-05-09]. Dostupné z: [https://www.encyclopediaofmigration.org/teorie-push-pull/?msclid=85081329b4bd11ecba058870716f225beMigrace\(encyclopediaofmigration.org\)](https://www.encyclopediaofmigration.org/teorie-push-pull/?msclid=85081329b4bd11ecba058870716f225beMigrace(encyclopediaofmigration.org)).

přemýšlí, kde se usadí. Naopak mohou převládat i přitahující faktory. Muže tomu tak být například při tak zvané dobrovolné migraci. O tu se jedná, když jedinec opouští svoji zdrojovou destinaci například za vzděláním či poznáním, aniž by ho něco výrazně vypuzovalo.

Právě síly push a pull se staly výchozím kritériem i pro Everetta S. Lee v roce 1966. Everett Lee tyto síly dále konkretizuje na následující faktory. „1) faktory spojené s místem původu; 2) faktory spojené s cílovou destinací; 3) překážky a 4) osobní faktory“.²²Původní teorie push a pull faktorů tak jsou vysvětlené dalšími prvky.

Faktory spojené s místem původu a s konečnou destinací mohou být trojího druhu: mohou být pozitivní a fixovat nebo přitahovat jedince, mohou být negativní a mohou tak jedince vypuzovat, anebo neutrální, které nemají na migraci vliv v termínech „migrace nemigrace.“ Pokud převládají negativní faktory ve zdrojovém území a pozitivní v cílovém, potom může dojít k migraci. Důležitou roli však ještě hrají překážky a osobní faktory. Čím jsou větší překážky, tím výraznější musí být pozitivní faktory v potencionální konečné zemi a tím více faktorů musí člověka vypuzovat ze zdrojového místa pobytu. Osobní faktory jsou též velice významné a říkají, že někteří lidé potřebují k migraci výraznější podněty než jiní a každý migrant se dle různých faktorů rozhoduje, o jaké důvody migrace se bude jednat. Samozřejmě se délka pobytu mohla postupem času měnit a vyvíjela se od sezonních či dočasných ke stálému zaměstnání až k trvalému zaměstnání.

Dále Everett Lee předpokládá, že jednotlivci se k migraci sami rozhodují, a že tudíž má být migrace vysoce individuální a tím se může jednat i o selektivní proces. Dále Lee uvažuje, že tento model platí jen pro usedlé obyvatelstvo. Migrační pohyb je jejich způsob života. Lee se domnívá, že vzdálenost jako určitá překážka musí být vždy přítomna.²³ Obecně však platí, že jako důležité nemusí být nutně ani strukturální faktory jako spíše individuální rozhodování migranta.

3.2 Teorie transnacionální migrace

Pojem transnacionální migrace se vyvíjel od 70. let 20. století, kdy ve Velké Británii již existovaly dva přístupy ke zkoumání migrací a různých problémů s migrací spojených. V devadesátých letech minulého století začali ve Spojených státech a Velké Británii

²²UHEREK, Zdeněk, Věra HONUSKOVÁ, Šárka OŠTÁDALOVÁ a Vladislav GÜNTER. *Migrace: historie a současnost*. Ostrava: Občanské sdružení PANT, 2016., str. 33.

²³UHEREK, Zdeněk, Věra HONUSKOVÁ, Šárka OŠTÁDALOVÁ a Vladislav GÜNTER. *Migrace: historie a současnost*. Ostrava: Občanské sdružení PANT, 2016., str. 33-34.

antropologové a sociologové prosazovat tezi o vzniku nové formy přístupu k migraci. Pojmenovali ji transnacionální migrací.²⁴

Při formulování teorie migrace v 90. letech vznikaly různé interpretační teorie. Za růzností těchto teorií stálo to, že každá z oblastí sociálních věd si vytvářela svůj vlastní koncept a teorii transnacionální migrace. Rozdílný přístup k mezinárodní migraci nalezneme u sociologie, politologie, antropologie, práva či ekonomie, ale pokud zůstaneme u sociologie a antropologie, tak nejvlivnější byl přístup transnacionálního sociálního pole.²⁵

Transnacionální migrace se tak stala ústředním pojmem teorií, podle kterých je novým trendem soudobých procesů migrace vznik transnacionálních sociálních polí propojující původní a nová místa pobytu přistěhovalců. Proti předpokladům státního myšlení transmigranti – tj. přistěhovalci participující v procesu transnacionální migrace – nereziignují na udržování sociálních vztahů propojujících je s místem původu a nevzdávají se svých původních identit.

Teorie transnacionální migrace se nevyčerpávají interpretací udržování přeshraničních sociálních vztahů přistěhovalců s jejich původním domovem. Soudobá sociálněvědní relevance teorií transnacionální migrace spočívá právě v tom, že tyto teorie odkrývají působení paralelních procesů začleňování se do přijímající společnosti a udržování přeshraničních vazeb, jejichž prostřednictvím transmigranti budují a udržují souběžně dva domovy. Životním „prostorem“ se pro migranta stává transnacionální sociální pole, které propojuje jeho nový domov s domovem původním. Svoji identitu si utvářejí skrze dva paralelní procesy. Začleňují se do přijímající společnosti a zároveň udržují přeshraniční vazby.²⁶ Migrant je doma „tam“ i „zde“. Cirkulární a temporární migrace může mít za následek, že někteří migranti trvale či dlouhodobě pohybují v „meziprostoru“ mezi jednotlivými státy a zároveň k oběma či více státům pociťují příslušnost a jejich identita není vázána na jednu konkrétní zemi.²⁷

V tomto se teorie transnacionální migrace odlišuje od takzvaného *vymístění*, kdy jedinec není doma „tam“ ani „zde“. Případy vymístěných osob problematizují představy o neproblematickém vztahu k místu pobytu. Životní situace vymístěných osob odhaluje proces,

²⁴SZALÓ, Csaba. *Transnacionální migrace: proměny identit, hranic a vědění o nich*. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2007., str. 23.

²⁵SZALÓ, Csaba. *Transnacionální migrace: proměny identit, hranic a vědění o nich*. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2007., str. 23.

²⁶SZALÓ, Csaba. *Transnacionální migrace: proměny identit, hranic a vědění o nich*. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2007., str. 7-8.

²⁷ŠTICA, Petr. *Etika a migrace: vybrané otázky současné imigrace a imigrační politiky*. Ostrava: Moravapress, 2014., str. 30.

ve kterém mohou být těmto přistěhovalcům kromě občanství a plné sociální participace ve společnosti, v níž pracují a žijí, odepírány také status a identita z původního místa.²⁸

Tato teorie transnacionální migrace je alternativou k těm interpretačním strategiím, které pojímají soudobé procesy globalizace čistě ve smyslu expanze kapitalismu a západní modernity do zbytku světa. Teorie přispěla jednak ke konstituci alternativních interpretačních strategií soudobých procesů globalizace tím, že umožnily zprostředkování vlivu kritické antropologie a post-koloniální kritické teorie kultury, a to především v nastolení tématu *zobrazování* přistěhovalců jako Druhých a jejich původních domovů jako míst jinakosti. Na druhé straně se vliv soudobých procesů globalizace ukazuje v novém světle z hlediska tematizace nových forem začleňování přistěhovalců do jejich nově vzniklých i původních domovů. Propojenost takto vzniklých forem začleňování transmigrantů s deteritorializací národního státu pojímá teorie transnacionální migrace v konceptu eroze národních identit.²⁹

Zatím co makro-sociologický přístup viděl jejich zárodky ve společenském postavení imigrantů ovlivněném i rasismem přijímající společností, na druhé straně stáli přívrženci sociálně-antropologického přístupu, kteří se domnívali, že přistěhovalci jsou „lapeni mezi dvěma kulturami“³⁰ Tato interpretační strategie směřovala k *porozumění* procesu migrace a byla vedena přesvědčením, že klíčem k tomuto porozumění není třídní postavení, ale odhalení skutečné role, kterou v procesu imigrace etnická identita přistěhovalců hraje. Byla to tehdy zcela nová a radikální myšlenka, jež se dostala do sporu s obecně přijímanou teorií, která se prosazovala ve dvacátých a třicátých letech dvacátého století. Pohyb přes hranice není jednorázovým jevem, ale stává se opakujícím se procesem.³¹

Teorie transnacionální migrace vytvořily jakousi alternativu makro-teoretického antropologického přístupu ke zkoumání problematiky migrace, který zobrazoval přistěhovalce „jako pasivní subjekty podřízené řádu světovému kapitalismu.“³² Pasivní subjekt je subjektem, který se plně asimiluje s novým prostředím a zanevře na vztahy s jeho původním domovem. Tím, že se zaměřily na mikrorovinu fenoménu migrace, umožnily tyto interpretační strategie pojmout přistěhovalce naopak jako aktivní a jednající subjekt. Není

²⁸SZALÓ, Csaba. *Transnacionální migrace: proměny identit, hranic a vědění o nich*. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2007., str. 135-136.

²⁹SZALÓ, Csaba. *Transnacionální migrace: proměny identit, hranic a vědění o nich*. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2007., str. 135-136.

³⁰SZALÓ, Csaba. *Transnacionální migrace: proměny identit, hranic a vědění o nich*. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2007., str. 23.

³¹ŠTICA, Petr. *Etika a migrace: vybrané otázky současné imigrace a imigrační politiky*. Ostrava: Moravapress, 2014., str. 30.

³²SZALÓ, Csaba. *Transnacionální migrace: proměny identit, hranic a vědění o nich*. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2007., str. 109.

proto náhodou, že pojem transnacionální identity vznikl právě při interpretaci fenoménu aktivního udržování vztahů přistěhovalců se svým původním domovem.³³

Postupný vývoj teorií vztahující se k transnacionální migraci lze rozdělit do tří vln. První vlnu formování teorií transnacionální migrace lze charakterizovat jakýmsi zakladatelským zanícením, nadšením pro nově objevený fenomén a přesvědčením o objevné síle nové interpretační strategie. Panovala víra, že tato teorie vysvětlí celou řadu problémů.

Druhá vlna přichází s kritikou, která zdokonaluje koncepci z vlny první a zároveň opouští antropologické pojetí a v rámci procesu usazování se v dalších sociálně-vědních diskurzech byl zásadně reformulován, v duchu „pojmosloví a interpretačních strategií politologie, historie a sociologie.“³⁴

Pro třetí vlnu formování teorií transnacionální migrace je charakteristická snaha o vedení dialogu mezi různými teoriemi, která ale nesměřuje k vytvoření jednotné teorie, nýbrž k vzájemnému zpřístupnění odlišných přístupů pomocí teoretické reflexe, nebo prostřednictvím společných projektů propojujících různé interpretační strategie.³⁵ Jedním z typických znaků transnacionální migrace je snaha konceptualizovat mikro-rovinu na úrovni transnacionální rodiny.

Transnacionální rodina je rodina nukleární, kdy alespoň jeden člen rodiny žije v jiné zemi než zbytek rodiny a zároveň se udržují významotvorné přeshraniční vazby. Tato definice má však své limity a to zejména kvůli vyčlenění širší rodiny a dalších sociálních vazeb (zejména přátel), kteří mají v životech respondentů nezastupitelnou roli. Obecně totiž platí, že transnacionální nukleární rodina není kohézní a sociální jednotka, ale je vždy dynamická a opírá se i o další rodinné příslušníky.³⁶ Nadnárodní rodiny mají mnoho podob a lze je definovat tak, že mají jednoho nebo více rodinných příslušníků v jednom nebo v několika národních státech.³⁷

33SZALÓ, Csaba. *Transnacionální migrace: proměny identit, hranic a vědění o nich*. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2007., str. 110.

34SZALÓ, Csaba. *Transnacionální migrace: proměny identit, hranic a vědění o nich*. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2007., str. 16.

35SZALÓ, Csaba. *Transnacionální migrace: proměny identit, hranic a vědění o nich*. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2007., str. 16.

36NEW DIVERSITIES - *Who Cares? Transnational Families in Debates on Migration and Development* [online]. [cit. 2022-06-08]. Dostupné z: http://newdiversities.mmg.mpg.de/wp-content/uploads/2015/01/2014_16-02_07_Sorensen_Vammen.pdf?msclkid=993c51b8b4da11ec8d4544cdd56f2760.

37 FRANCISCO-MENCHAVEZ, Valerie. All in the family: Transnational families and stepwise migration strategies. *Geographical Research*, 2020, 58(4): 377-387. Dostupné z: doi:10.1111/1745-5871.12416.

3.3 Transnacionální mateřství

Ženy představují zvláštní skupinu mezi migranty. Dnes již nejsou migrantkami-manželkami, ale migrují coby emancipované (spolu)živitelky rodiny, jež pendlují mezi svým novým pracovním místem v zahraničí a svou rodinou, která zůstala v zemi původu. Velkou část z těchto migrantek pracuje v domácnostech a pečovatelských sektorech.³⁸

Transnacionální mateřství staví „péči o dítě“ do zcela jiné roviny a zpravidla se jedná o situaci, kdy matka není na blízku u svého potomka a dělí je značná geografická vzdálenost, často napříč státy a je patrné že představa o ideálu je tím narušena. Migrující matky potomky neopouštějí z důvodu vlastního chťiče, kdy by chtěly postavit své vlastní štěstí nad štěstím vlastních dětí. Je to právě naopak. Činí tak ve prospěch svých potomků. Často se jedná o situace, kdy se rozpadla nukleární rodina, tedy odloučením otce.

Pokud se podíváme na celkový podíl žen mezi migranty ve světle statistik Organizace spojených národů, nezdá se současná situace s porovnáním se situací před půl stoletím nikterak výjimečná. Přibližně polovina (konkrétně 48%) všech mezinárodních migrantů zaujímají ženy. Tento podíl je posledních pět desetiletí neměnný, ale uvedené procento se samozřejmě nezaměřuje pouze na ukrajinské ženy, ale obecně ženy na celém světě. V roce 1960 se jednalo o 47 procent. Ve skutečnosti jsou počty žen-migrantek vyšší, než udávají oficiální statistiky a řada žen pendluje na turistická víza nebo migruje neregulérně a jejich pohyb není zachytitelný konvenčními statistikami. Hlavním důvodem nicméně představuje skutečnost, že se proměnila role žen v migračním procesu. Dříve byla migrace žen spojená s především s migrací z rodinných důvodů a primární roli žen v tomto migračním procesu představovala role manželek a matek, v současné době jsou ženy „autonomními přistěhovalci“ stěhujícími se nebo pendlujícími za prací. Už nejsou pouze partnerkami stěhujícími se za svými muži, ale sami zaujímají roli živitelek rodin. Tato společenská proměna souvisí obecně s proměnou společenského postavení žen i v rámci migrace. Jejich péče už není redukována na péči a výchovu dětí „doma“ a starost o domácnost. Očekává se, že se plně integrují do pracovního trhu v ekonomicky vyspělých zemích, kde je po pracovní migraci žen silná poptávka.

Podíváme-li se na etickou stránku a postavení žen-cizinek na pracovním trhu, tak postavení žen v pečovatelském sektoru a v oblasti starosti o domácnost se odehrává buď v neregulérním segmentu práce, anebo ve formálním pracovním poměru, který je asymetrický. Migrantky jsou závislé na zaměstnavateli nebo na zprostředkovateli práce. Tato

³⁸ŠTICA, Petr. *Etika a migrace: vybrané otázky současné imigrace a imigrační politiky*. Ostrava: Moravapress, 2014., str. 8.

závislost na zprostředkovateli či na zaměstnavateli je zvláště zjevná v České republice, kde je pobytový status cizinců ze třetích zemí vykonávajících závislou činnost striktně vázán na konkrétní zaměstnání a pracovní místo. To v situaci žen-migrantek implikuje nejen asymetrický vztah závislosti cizinek na zaměstnavatelích, nýbrž rovněž nejistotu a existenciální strach: strach ze ztráty práce, odhalení a případné vyhoštění, pokud pobývají neregulérně. Pobývají-li a pracují v neregulérním statutu, nemají rovněž přístup k jakékoli formě sociální ochrany. Migrantky navíc nemají dostatečné množství informací o svých právech, která jsou v jednotlivých státech často velice rozdílná.

Bývá od nich často vyžadována vysoká pracovní zátěž. Často jejich pracovní doba je flexibilní a dlouhé pracovní přesčasy jsou na denním pořádku. Často se po nich požaduje více pracovních činností, než jaké stojí v pracovní smlouvě nebo na jakých se smluvně dohodly. V některých případech dochází i k nátlaku (pozdní vyplacení mzdy nebo její snížení, hrozba okamžitého propuštění). Ženy-cizinky se setkávají také s některými formami špatného zacházení nejčastěji ve formě nadřazování, povyšování a ojediněle mají i zkušenost s fyzickým napadením nebo sexuálním obtěžováním. Proti těmto formám se přitom mohou cizinky jen obtížně bránit a to jen zhoršuje jejich pozici v případě práce v domácnostech, kde jsou často izolované od vnějšího sociálního prostředí. Migrantky pracující v domácnostech - a to bez ohledu na pobytový status - se setkávají s podobnými problémy jako neregulérní migranti. Vedle toho je zde i jeden specifický aspekt migrace žen, který je dnes předmětem nejen sociologických a interdisciplinárních výzkumů nýbrž i etické reflexe a skrývá se pod spojením *global care chain*.

Global care chain označuje skutečnost, kdy ženy-migrantky, které odcházejí za pečovatelskou prací do jiných států, jsou nuceny přenechat péči o své blízké jiným ženám. Tím se vytvářejí jakési „řetěze péče“. Jedná se o osobní vazby mezi lidmi na celém světě, kteří si prostřednictvím placené nebo neplacené pečovatelské činnosti vypomáhají a starají se o děti navzájem.

Dalším průvodním jevem je emocionální zátěž plynoucí z dlouhého odloučení od rodiny. Kontakt s rodinou je omezen pouze na telefonáty, Skype a emailovou korespondenci, ačkoliv se používají i modernější technologie jako je Whats App, Instagram, Facebook nebo Viber, přičemž některé z těchto komunikačních kanálů zajišťují bezplatný kontakt. K překonání separace a citového odloučení právě digitální video komunikace (webkamera, nejpopulárnější Skype) velice často nahrazuje v nadnárodních rodinách komunikaci přes

pevnou linku a mobilní telefon. Díky lepším technologickým možnostem se mohou lépe vytvářet a udržovat emocionální spojení.³⁹

V mnoha etických debatách se vyskytuje rovněž otázka vlivu dlouhého odloučení matky od rodiny na rodinu jako takovou. Podle všech dostupných dat je však velice složité vyřknout v tomto ohledu nějaké obecné soudy, poněvadž vliv delší fyzické nepřítomnosti matky na děti a rodinu je velmi různý. Silně záleží na věku, rodinné konstelaci a na podpůrných sítích existujících v místě rodiny. Nepřítomnost matky však nemá nutně negativní dopady a někdy i dokonce takové, že děti mohou přestat vnímat svou biologickou matku jako svou „pravou“ matku a své city delegují do jim geograficky blízkých osob⁴⁰

Jejich odloučení především od dětí je plné emocí a prožívání. Ať už se jedná o prožívání libé i nelibé, emoce, náleží k našim životům. Bez emocí bychom si nezaplakali u romantického filmu, neradovali se z úspěchů svých i druhých a mohli by nás nahradit klidně stroje. S trochou nadsázky lze uvést, že: *“emoce jsou kořením života”*⁴¹ Pro matku však odloučení představuje velice emoční zátěž. S žádnou jinou lidskou bytostí necítí dítě tak hlubokou duševní spřízněnost jako právě s vlastní matkou. Mezi matkou a dítětem se vztah po porodu teprve rozvíjí. Základní komunikační prostředek mezi nimi představuje dotyk a tedy fyzická blízkost, která má být kompatibilní s blízkostí sociální. Pro dítě je velmi důležitý klidný a vstřícný postoj jeho maminky, která ho přijímá a vnímá v prvních rocích života, kdy se zároveň objevuje vztah díky sociální blízkosti. Vše ostatní přichází později. Jako na příklad pocit pochopení, porozumění, rozvoj hlubokého a vřelého vztahu nebo vzájemná důvěra. Není to krátká záležitost, třeba dvou týdnů, ale postupného vzájemného poznávání během prvního roku života.⁴² Kombinací různých emocí se utvářejí složitější vazby na ostatní jedince, které nazýváme vazbami citovými. Jsou to především přátelství, láska, žárlivost a závist. A čím více jsou tyto citové vazby silnější, tím je pro matku těžší se těchto citových vazeb vzdát. Zároveň je však nutné kalkulovat s tím, že s fyzickou separací roste také sociální distance mezi matkou a dítětem. U tohoto odstupů je však nutno zdůraznit, že se jedná o biologický a sociální rozdíl. Z biologického hlediska může být někdo matka, ale žije-li delší dobu od dětí postupně se vytrácí vazba sociální.

³⁹ KING-O'RIAIN, REBECCA CHIYOKO. Emotional streaming and transconnectivity: Skype and emotion practices in transnational families in Ireland. *Global Networks*, 2015, 15(2): 256-273. Dostupné z: doi:10.1111/glob.12072.

⁴⁰ ŠTICA, Petr. *Etika a migrace: vybrané otázky současné imigrace a imigrační politiky*. Ostrava: Moravapress, 2014., str. 65-72.

⁴¹ SKUTILOVÁ, Vladana. *Jak na strach a úzkost v těhotenství*. Praha: Grada Publishing, 2016., str., 84.

⁴² ČERNÁ, Jana. *Mateřský koučink: psychická příprava v těhotenství, během porodu a po něm*. Praha: Portál, 2019., str., 75.

V nepřítomnosti matky se ukazuje velký význam babiček a dědečků v ukrajinské rodině, který souvisí s přínařezitostí se sovětským státem. Zde bylo zcela běžné, že důchodový věk u žen byl 55 let a u mužů 60 let. Tato nízká hranice důchodového věku vedla k posilnění neplacené domácí práce, kterou mohli v domácnosti vykonávat prarodiče. V rozšířené rodině vedly často domácnost a byly zodpovědné za výchovu vnoučat. Tato náhradní péče od prarodičů byla výhodným řešením jak pro samotné transnacionální matky, tak pro širší rodinnou jednotku. V posledních letech se prodlužuje ekonomická aktivita a posun věkové hranice odchodu do důchodu a to vede k tomu, že prarodiče jsou ekonomicky aktivní, kdy jejich děti mají potomky.⁴³ Z tohoto důvodu většina povinností k dětem zůstává na bedrech samotné matky, která musí najít jiné alternativy na hlídání, když prarodiče nemůžou pomoci s hlídáním.

Ukrajinské matky posílaly větší část svých výdělků (remitencí) nejen svým potomkům, ale také těm, kdo o ně pečovali v jejich nepřítomnosti. Na jedné straně tato pomoc velice usnadňuje migrantkám situaci o rozhodování o migraci, protože vědí, že o děti bude dobře postaráno. Zároveň zde při tomto generačním propojení přináší také mezigenerační konflikty, zpravidla při výchově dětí. Problémy nastávaly mezi samotnými dětmi, ale také mezi transnacionálními matkami a babičkami. Většinou bylo prarodičům vytýkáno, že dětem vše dovolí, že na děti jsou příliš měkké a nedůsledné. Při svých návštěvách řešily zejména problémy se školní docházkou, denním režimem, pozdním příchodem dětí a dalšími podobnými nedostatky.⁴⁴ Zde je velmi důležitá generová problematika a jejich asymetrický vztah. Od žen migrantek se očekává péče o potomky, o domácnost a celkově o zajištění výchovné potřeby rodiny. Od muže se naopak očekává zajištění rodiny po ekonomické stránce.

Vznikají transnacionální rodinné vztahy, které jsou plné rodinných vztahů mezi členy rodiny a tím, jak jsou jejich vzájemné vztahy ovlivňovány v závislosti na jejich vystavení v prostorové separaci. Jednotliví členové žijí po určitou dobu, anebo alespoň po nějaký čas, od sebe odděleně a vytvářejí pocit kolektivního blaha a jednoty. Tyto rodiny se musí vyrovnat s nerovností mezi svými členy, včetně rozdílů k přístupu k mobilitě, různým zdrojům, kapitálu a životním stylem. V transnacionálním rodinném výzkumu je kontinuita v sociálních rodinných sítích napříč hranicemi považována za prospěšnou především pro lidské zdroje a často se stává základem k vytváření nadnárodních institucí, které mohou podporovat

⁴³ SOURALOVÁ, Adéla. Nekupujete si lásku, kupujete si službu“: (re)konstrukce péče o děti v prostředí agentur na hlídání. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 2012, 13(1), 33-41.

⁴⁴EZZEDINE, Petra. Mateřství na dálku: Transnacionální mateřství ukrajinských migrantek v České republice. *Gender, rovné příležitosti, výzkum* 13 (1), 2012.

ekonomický rozvoj v zemi původu. Na druhém konci kontinuity najdeme případové studie, které zdůrazňují vysoké emocionální zatížení jednotlivých členů rodiny. Toto vysoké zatížení může vést k rozpadu sociálních struktur celých místních komunit. Vznikají rozpory mezi žitými zkušenostmi a idealizovanými představami, které vyvolávají otázky, zda k samotnému rozpadu rodin dochází přirozeně nebo v důsledku migrace.

Ženská migrace často nastává v důsledku opuštění rodiny ze strany muže, který se tak zbavuje rodinných odpovědností. Pro samotné ženy však rodinná starost nemizí. Ženy, tak mají na starosti jak emocionální, tak finanční potřeby rodiny. Pro tuto nově vzniklou přes hraniční péči vznikl termín nový termín nadnárodní mateřství. Tento nový termín se později v literatuře ujal. Následné studie, které vycházely z konstruktivistických a feministických představ o rodinných a genderových rolích. Zdůraznily, jak jsou přestavby jednotlivých rodin na jedné straně hluboce zakořeněné a zprostředkovávány faktory sociální stratifikace a zároveň na straně druhé, jak se migrantky vypořádávají s praktickými a emocionálními výzvami mateřství na dálku v kontextu společensky zafixované morálky.

Transnacionální mateřství analyzuje tlaky kulturně specifických genderových norem. Za prvé, migrace žen za prací a jejich schopnost posílat domů remitence zpochybňuje místní genderové ideologie mužských živitelů a pečovatelek. Za druhé, migrace žen působení emocionálně blízkých vztahů mezi matkou a dítětem jsou zpochybňovány migrací žen, což často vede k mýtům a matkách, které opouštějí nebo vystavují své děti riziku a následnému rozpadu rodiny.

Přijímající společnost ve veřejném diskurzu vždy neodráží historicky zavedené praktiky výchovy dětí a začlenění členy širší rodiny do výchovy. Takovéto obavy jsou často přehlíženy a matkám pomáhají k plnění důležitých mateřských povinností především moderní formy nízkonákladové komunikace. Právě textové zprávy, chatování a skypování se stávají součástí struktury národního mateřství a nemusí migrantkám bránit jakému si pocitu nedostatečnosti či pocitu zoufalství. Tato komunikace přispívá k vzájemnému spojení rodin, ale zároveň může zvýšit pocit nespokojenosti a nedostatečnosti u samotných migrantek. Migrantky se snaží opouštět tradiční genderové role a stávají se ekonomicky nezávislé, ale genderová perspektiva zde stále existuje. Řada studií toto skutečnost připisuje setrvačnosti a konzervativnosti genderového systému než překonfigurování genderových rolí.

Proto vstupují do procesu další ženy z příbuzenstva a riskují, že budou velice přetíženy. Matky migrantky se snaží kompenzovat emocionální strádání a sociální stigma tím, že odvádějí velké částky ze svých příjmů do země původu, často bez ohledu na jejich ekonomickou situaci. Morální očekávání mateřských povinností a sebeobětování mohou

napodobovat socioekonomickou integraci migrantek v přijímající zemi a v některých případech vést k životu v chronické chudobě.⁴⁵ Na druhé straně to má být „vykoupeno“ štěstím potomků. Vzájemné vztahy těchto matek a dětí nemusí být vždy naplněny pozitivně.

Děti ztrácejí emocionální vztahy s matkou a berou je jen jako peněženku, které jen posílají peníze. Ženy, které svou nepřítomnost u svých dětí nahrazují pouze penězi a zároveň je narušen i ideál intenzivního mateřství na dvou rovinách. 1. Ženy, které z nějakého důvodu intenzivně nepečují o své děti, narušují ideál oddané matky, dobré matky a vzhledem k neoddělitelnosti mateřství a ženství dochází ke zpochybnění nejen jejich mateřské role, ale také ženství jako takového. 2. Ženy, které jsou placeny za péči o děti, nabourávají ideál péče motivovanou láskou dětem vyvěrající z „ženské přirozenosti“ a biologického mateřství.⁴⁶

Transnacionální matky se snaží nahradit svým dětem nejenom své odloučení, ale i emocionální stránku. Jejich emocionální vazby jsou nahrazovány technologickými spojeními, které jsou velice časté. Migrantky považují Skype a podobné technologie za jakou si náhražku každodenního citového života. Tyto digitální média mají velmi pozitivní, emocionální vliv na jednotlivce i celé skupiny.⁴⁷

3.4 Transnacionální otcovství

Otcovství⁴⁸ - Otcovství je společenský model, který se přizpůsobuje potřebám společnosti. Otcovství není nikde přesně stanovené a ani přesně definované. Záleží pouze na mužích, jakou verzi si vytvoří, která bude vyhovovat požadavkům otců, rodiny i dítěte.

Transnacionální otcovství – mužská migrace se poměrně dlouho (do 70 let) byla preferované téma, pravděpodobně z důvodu stereotypního vnímání muže jako migranta a ženy čekající na muže v zemi původu. Postupem času se však mužská migrace stávala naopak tématem opomíjeným a to především v době, kdy vzrůstaly různé feministické snahy o zachycení ženské migrační zkušenosti. Ignorování maskulinity ve výzkumech migrace bylo způsobeno

⁴⁵NEW DIVERSITIES - *Who Cares? Transnational Families in Debates on Migration and Development* [online]. [cit. 2022-06-08]. Dostupné z: http://newdiversities.mmg.mpg.de/wp-content/uploads/2015/01/2014_16-02_07_Sorensen_Vammen.pdf?msclkid=993c51b8b4da11ec8d4544cdd56f2760.

⁴⁶ SURALOVÁ, Adéla. Nekupujete si lásku, kupujete si službu“: (re)konstrukce péče o děti v prostředí agentur na hlídání. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 2012, 13 (1), 33-41.

⁴⁷KING-O'RIAIN, REBECCA CHIYOKO. Emotional streaming and transconnectivity: Skype and emotion practices in transnational families in Ireland. *Global Networks*, 2015, 15(2), 256-273. Dostupné z: doi:10.1111/glob.12072.

⁴⁸ WIKIPEDIE otevřená encyklopedie – Otcovství [online] . [cit. 2022-05-07]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Otcovstv%C3%AD>.

⁴⁸ WIKIPEDIE otevřená encyklopedie – Otcovství [online] . [cit. 2022-05-07]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Otcovstv%C3%AD>.

tím, že se o mužích hovořilo jako o genderově neutrálních a nepřemýšlelo se o nich jako o rodově specifických bytostech, jako tomu bylo v případě žen.⁴⁹

Transnacionální mateřství - aby se alespoň částečně vyvážilo převládající zájem o mateřství – se také objevuje v literatuře. Tato literatura vychází z kritiky ztotožňování pozornosti genderu s pozorností vůči ženám a nesprávného postavení mužů, kteří buď opouštějí rodinu při migraci, nebo nemohou nebo nechtějí převzít rodinnou práci, když jejich ženy migrují. Různé studie se zabývají dělbou práce v domácnostech podle otcovské práce v domácnosti a poskytováním emocionální péče o děti a to je zakotvené i v dominantních představách o otcovství. Bylo uvedeno, že někteří otcové, kteří se starali o domácí práce samostatně, si začali daleko více vážit práce žen a podporovat blaho manželství.

Pozornost při mezinárodní otcovské migraci je také velice často upínána ke komplikacím pramenících z nadměrného používání drog, alkoholu a navazování nových afektivních vztahů v nové migrační destinaci. Toto vše má za následek komplikované vztahy s rodinnými příslušníky v zemi původu a jejím vyústěním může mít za následek i sociální smrt v zemi původu.

Pohlaví silně určuje příležitosti na trhu práce. Přestože muži mají snadnější přístup k lépe placené práci než ženy, často se předpokládá, že ženy nejen posílají domů vyšší část svých příjmů, ale také častěji a průběžně je posílají. Mužští migranti mají tendenci více utrácet za věci osobní potřeby a je to zřejmě tím, že jsou méně zatíženy normativními očekáváním i sebeobětováním vůči potomkům a třeba i celé rodině.

Otcovství prospívá nejen dětem, ale v mnoha ohledech i samotným otcům. Otcové, kteří mají děti, se lépe zapojují do pracovního procesu a mají i lepší pracovní výsledky a lepší mzdy. Některé studie uvádějí, že otcové od dětí bývají zdravější než muži, kteří děti nemají. Je to dáno především tím, že otcové s dětmi méně často kouří, užívají alkohol a častěji se účastní pozitivního chování, jako je cvičení nebo dodržování správné životosprávy. Dalo by se uvést, že otcovství vytváří větší smysl života. Pro samotného otce je jeho vlastní přítomnost u dětí důležitá a děti z aktivně angažovaného otce těží a naopak trpí negativními důsledky, když je jejich otec nepřítomen anebo se do jejich životů nezapojuje.⁵⁰ Toto citové strádání se oboustranně jak ze strany otce tak dětí.

⁴⁹ ENCYKLOPEDIIE MIGRACE – *Transnacionální otcovství* [online]. Vyst. 02. 02. 2019 [cit. 2022-05-09]. Dostupné z: <https://www.encyclopediaofmigration.org/transnacionalni-otcovstvi/>.

⁵⁰ DONNELLY, Joseph, Michael YOUNG a Jordyn SALERNO. Fathers, Fatherhood Programming, and Research Concerning the Effects of Responsible Fatherhood Interventions. *Health Behavior*, 2022, 9(2): 787-795. Dostupné z: doi:10.14485/HBPR.9.2.6.

3.4 Remittance

Remittance,⁵¹ tedy posílání ze země imigrace do země původu, jsou podmnožinou mezinárodní migrace, neboť samotnou podmínkou pro jejich existenci je samotný migrant, který posílá finance (finanční remittance) nebo i vědomosti a znalosti (sociální remittance). Remittance se velice často komplikovaně mění, umocňují, štěpí nebo zcela zanikají. Už samotný fakt, že migrant remituje a v jaké výši, je složitě podmíněno množstvím různorodých faktorů. Samotný výraz remittance se neváže pouze na převod finančních prostředků nebo zboží, ale do hry vstupují i sociální, kulturní a v širokém smyslu behaviorální aspekty plynoucí z obohacení migranta migrační zkušeností (tzv. sociální remittance). Samotná definice remitencí vázaných čistě na finanční převody se pak v posledních letech výrazně změnila, což je mimo jiné dokládáno nárůstem jejich významu i vzestupným všeobecným zájmem o jejich problematiku.⁵² Ukrajinskou migraci směřující do České republiky lze pak charakterizovat jako ekonomickou a remittance patří k její přirozené součásti. V zemi původu pomáhají vylepšit ekonomickou situaci příbuzných a současně ovlivňují i vztahy v rodině.

⁵¹ Remittance – jsou finanční a jiné prostředky zasílané migranty ze země zaměstnání zpět do země původu.

⁵²DRBOHLAV, Dušan, ed. *Ukrajinská pracovní migrace v Česku: migrace – remittance - (rozvoj)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015., str. 26.

4. Metodologie

4.1 Výzkumný cíl

Před samotným začátkem kvalitativního výzkumu bylo potřeba nejprve určit metodologickou otázku: jakým způsobem lze zkoumat něco tak složitého, jako je transnacionální mateřství⁵³ a problematika separace od dětí? Už samotné rozhodování vycestovat za prací do České republiky bez dětí musí být velice těžké, a tak je nejprve nutné vyzkoumat, jaké podmínky vedly ženy k této cestě a jaké měly výchozí podmínky před samotnou migrací, sociální zázemí nebo osobní důvody. V tomto výzkumu je tak především nutné podhalit sociální situaci ukrajinských žen, objasnit do jaké míry jsou jejich rodiny závislé na příjmech plynoucí z migrace a v neposlední řadě bude analyzována emocionální problematika odchodu respondentek od svých dětí. Cílem výzkumu je tedy zjistit, jak se odloučení od dětí sociálně a emocionálně projevovalo u žen (různých věkových skupin) a hlavně odloučení od (různě starých) dětí.

4.2 Metoda výzkumu

Před samotným výzkumem existovala pouze částečná osnova otázek a následné dotazy byly pokládány v průběhu rozhovorů s vybranými respondentkami. Jedná se tedy o metodu polostrukturovaného rozhovoru. Všem respondentkám byly položeny vždy stejné otázky, samozřejmě i s dodatečnými a rozvíjejícími v kontextu rozhovoru, a tyto otázky se zaměřovaly na jejich subjektivní pocity při rozhodování se ohledně migrace a na jejich emocionální rozpoložení. Můj výzkum se blížil také biografické metodě, protože jsem se snažil odhalit konkrétní interpretaci vázanou na konkrétního jedince, potažmo na skupinu ukrajinských transnacionálních migrantek, a to i z dostupných písemných a jiných materiálů o daných respondentkách.

Vzhledem k jazykové bariéře bylo nutné obrátit se na ukrajinské kamarády, kteří pomohli tyto bariéry překonat. Společně jsme se pak vydávali na předem domluvené schůzky po vybraných městech východních Čech. Ukrajínští kamarádi měli snad i významnou roli při

53 Transnacionální mateřství – Transnacionální mateřství je situace, kdy matka (většinou z chudé země) pracuje a žije v zahraničí a její dítě zůstalo v zemi původu. V době nepřítomnosti se matky spoléhají na své rodiče, či rodinné příslušníky, které tak pečují o děti transnacionálních matek v zemi původu. ENCYKLOPEDIE MIGRACE – *Transnacionální mateřství* [online]. Vyst. 02. 02. 2019 [cit. 2022-05-09]. Dostupné z: <https://www.encyclopediaofmigration.org/transnacionalni-materstvi/>.

vzájemném setkávání z hlediska kulturní blízkosti a prolamování prvotní nedůvěry a ostýchavosti.

4.1 Etika výzkumu

Již z kraje mého výzkumu jsem se také musel zaměřit na etické aspekty mé práce a také bylo zapotřebí zajistit, aby mé počínání bylo v souladu s etickým jednáním vůči participantům. Za důležité však považuji také to, aby bylo mé počínání v souladu s právními předpisy. Všechny mou oslovené respondentky jsem předem informoval o tom, proč jsem je kontaktoval, za jakým účelem chci jejich informace „sbírat“ a jak s informacemi budu nakládat ve smyslu Zákona 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů. Vždy jsem se zeptal, zda si můžu rozhovor zaznamenávat pro účely analýzy dat. Aby se pak respondentky nemusely obávat případných nežádoucích následků, tak již předem byla přislíbena anonymizace dat, která přispěla k odstranění zábran při samotném sdělování osobních informací.

Dalším velice důležitým aspektem výzkumu je princip neublížení, který se řídí kodexem České asociace sociální antropologie, kdy musíme zajistit, aby zkoumaná osoba neutrpěla buď v průběhu výzkumu, nebo po zveřejnění práce žádnou, ať už psychickou nebo fyzickou újmu. Ve svém výzkumu jsem občas musel zvážit zveřejnění některých informací, tak aby to ženám nepřineslo negativní následky. I z tohoto důvodu byla nutná anonymizace.

4.2 Lokalita výzkumu

Lokalita výzkumu byla spojená s územím východních Čech. Konkrétně se jednalo o města Hradec Králové, Nový Bydžov, Nechanice a Chlumeck nad Cidlinou. Schůzky se plánovaly v závislosti na pracovním vytížení respondentek, a tak bylo občas problematické jednotlivé schůzky uskutečnit a to samozřejmě i ohledem na mé směnné služby v mém zaměstnání. Většinou bylo možné se dohodnout na odpolední termín schůzek, který vyhovoval oběma stranám.

Našly se i vhodné termíny v ranních hodinách při cestě respondentek do zaměstnání (v čase 5:10). Rozhovor jsme začaly uskutečňovat v Hradci Králové na terminálu hromadné dopravy a vždy nás čekalo dvacetiminutové zajímavé povídání o dané problematice. Tato setkání v ranních hodinách byla spíše ojedinělá, protože většina setkání probíhala v restauracích nebo v parcích na lavičkách. Při rozhovorech byl vždy přítomný můj

ukrajinský kamarád a neměl jsem nikdy žádné problémy s nedorozuměním nebo s neochotou se sejit. Spíše opak se vždy projevila ochota sdělit své zkušenosti.

4. 3 Výběr respondentek

Výběr budoucích respondentek probíhal skrze mé známé a myslím si, že to byla pro můj výzkum velká výhoda. Když jsem se pokusil oslovit mé budoucí respondentky sám, nebyli moc ke spolupráci ochotné. Navzdory osobní oslovení a vysvětlení celé situace jsem ze strany respondentek cítil velice silnou nejistotu a nechuť spolupracovat. Většina oslovených žen měla strach, jestli jim to nepřinese nějaké problémy, nebo se styděli za to, že neuměli dobře jazyk. Dále jsem byl velice překvapen, že asi polovina mnou oslovených respondentek se udivovala nad tím, že se vůbec o ukrajinskou migraci, potažmo o ukrajinské transnacionální matky, vůbec zajímám. Také u jedné třetiny dotazovaných žen panovala nejistota, kdo jsem a zda jejich výpovědi nepoužiji k jiným účelům (panovala obava z policie a z dalších orgánů).

Zcela opačný postoj ke spolupráci jsem zaznamenal právě díky pro ně známé osobě, která mluví rusky. Díky tomuto navázání kontaktu již nebyl problém s ochotou uskutečnit rozhovor. Jak je pak z předcházejícího odstavce patrné, důležití byli zejména moji ukrajinští kamarádi.

Snažil jsem se o výběr těch ukrajinských migrantek, které mají rodičovské zkušenosti z Ukrajiny a které nyní pracují v České republice bez přítomnosti vlastních dětí. Druhou podmínkou také bylo, aby tyto ženy měly alespoň jedno dítě a dále také záleželo na věku samotných žen a na stáří dětí, které dané ženy z důvodu migrace opouštěly. Aby bylo možné posoudit, jak se odloučení od dětí projevovalo u žen různých věkových skupin a hlavně odloučení od různě starých dětí, bylo za potřebí pokusit se oslovit více žen. Nejvhodnější by bylo, aby stáří jejich dětí byl od nejmladších po přibližně osmnáctileté. Podmínky alespoň jednoho dítěte a různé věkové rozpětí byly velice důležitým faktorem, aby mohla být odkryta emocionální stránka migrantek, o kterou mi šlo především.

Pro můj výzkum se mi podařilo kontaktovat celkem patnáct ukrajinských migrantek ve věkovém rozpětí od dvaadvaceti let po čtyřiatřicet let. Tento počet není příliš velký a vše bylo zapříčiněno právě podmínkou mít děti. Další zásadní okolnost, která snížila můj výběr respondentek, byla celosvětová pandemie COVID 19, která velice negativně zasáhla celosvětový pracovní trh a odliv většiny zahraničních pracovníků z místa jejich dosavadního

zaměstnání. Mezi nejvíce zasažené profese patřil cestovní ruch, gastronomie a obchod a to jsou právě odvětví, kde ženy často pracují. Z tohoto důvodu jsem ztratil kontakt na některé možné respondenty.

4.6. Tabulka respondentek z výzkumu

	Iniciály	rok narození	místo původu	počet dětí	věk dětí	rodinný stav
1	N.K.	1993	Volodymyr - Volynskyj	2	7 a 5 let	Rozvedená
2	N.K.	1994	Lvov	1	8 let	sv. matka
3	O.Y.	1981	Oděsa	1	9 let	Rozvedená
4	A.H.	1979	Mykolaiev	2	9 a 12 let	Vdova
5	O.B.	1990	Kaluš	2	6 a 9 let	Rozvedená
6	S.P.	1994	Luck	1	6 let	Rozvedená
7	M.S.	1980	Oděsa	1	12 let	Rozvedená
8	V.T.	1985	Mykolaiev	2	10 a 13 let	Rozvedená
9	Z.D.	1986	Poltava	2	8 a 10 let	Vdaná
10	O.G.	1986	Radisme	2	9 a 11 let	Rozvedená
11	G.K.	1988	Kyjev	1	11 let	Rozvedená
12	O.S.	1986	Kyjev	2	12 a 15 let	Rozvedená
13	R.T.	1985	Kyjev	1	12 let	Vdova
14	S.N.	1988	Kyjev	1	15 let	sv. matka
15	G.N.	1984	Lvov	1	16 let	Rozvedená

54

⁵⁴ Tabulka – vlastní zpracování dle dat z výzkumu.

4. 7 Limity výzkumu

Při zahájení výzkumu se vyskytli i malé problémy. Při kontaktování respondentek se zcela nenaplnilo mé očekávání s větším množstvím vhodných žen, které by splňovaly má daná kritéria. Objevovala se také prvotní neochota spolupracovat s výzkumem a domluvit se na schůzce za účelem rozhovoru. Myslím, že to bylo zapříčiněno i tím, že některé ženy nevlastnily české pracovní vízum a měly pouze polské vízum. Polské vízum však neumožňuje legálně pracovat v České republice a vztahuje se pouze na území Polska. Toto je velmi častá praxe zahraničních pracovníků, kteří využívají polský konzulát k získání víz.⁵⁵ Až postupem času a přizváním ukrajinského kolegy k rozhovoru se situace změnila a nabrala zcela opačný směr. Ten byl ve stejné situaci, jako některé migrantky a vlastnil pouze polské vízum a u nás pracoval nelegálně. U oslovených žen panovala velká obava z prozrazení jejich často nelegálního pracovního povolení a jejich vyhoštění z České republiky.

Dalším problémem při setkáních se samozřejmě stal i překlad do českého jazyka. Tento limit byl však záhy odstraněn, přizváním ukrajinského kolegy. Většina žen byla nakonec i mile překvapena, že se o problematiku transnacionálních ukrajinských matek a jejich separaci od dětí někdo zajímá.

Níže budou uvedeny tři výzkumné cíle a to:

- 1) jaké podmínky vedly respondentky k cestě do ČR, jaké měly výchozí podmínky před samotnou migrací, sociální zázemí nebo osobní důvody
 - 2) poodhalit sociální situaci ukrajinských žen, objasnit do jaké míry jsou jejich rodiny závislé na příjmech plynoucí z migrace
 - 3) pokusit se analyzovat emocionální problematiku odchodu respondentek od svých dětí.
- Celkově pak: **Pokusit se zjistit, jak se odloučení od dětí projevovalo u žen různých věkových skupin a hlavně odloučení od různě starých dětí.**

⁵⁵Tři vlny reemigrace krajanů do vlasti: přínos a perspektivy: materiály celostátního setkání k 25. výročí návratu černobylských krajanů do staronové vlasti konaného v Litoměřicích dne 8. října 2016. Praha: Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel, 2016., str. 81.

5. Vyhodnocení výzkumných otázek

Při závěrečném vyhodnocení otázky jsem postupoval dle kódování - hledání společných jevů a kategorizace, kdy byly jednotlivé jevy vyhodnocovány.

Otázka č.1

Jaké podmínky Vás vedly k cestě do ČR, jaké byly Vaše výchozí podmínky před samotnou migrací, sociální zázemí a osobní důvody.

V rámci vyhodnocení otázky číslo jedna jsem se zabýval podmínkami, které ovlivnily samotnou migraci a rozhodování respondentek. Jedním z hlavních důvodů byla zhoršující se životní úroveň v rodinách na Ukrajině, která dopadla na nejen na jejich život, ale hlavně na život dětí. Mezi nejčastěji opakující se důvody, které se v odpovědích objevovaly, patřily neshody v partnerských vztazích, náhlý propad rodinných příjmů, potřeba vyšší finanční hotovosti na zajištění lepších životních standardů a náhlé změny rodinných poměrů. Toto jsou všechno důvody, které respondentky vedly k odchodu domova a patrná je zejména ekonomická problematika se sociálním dopadem na život rodin. V tomto kontextu se výpovědi respondentek tolik neliší od tradičního pohledu na ukrajinskou migraci.

Nejčastějším důvodem, který zmiňovala více jak polovina dotázaných respondentek, byly neshody v partnerských vztazích. Fungující vztahy se díky vlivům zvenčí začaly postupně měnit a tlak vyvíjený na oba partnery postupně zničil fungování rodiny a potažmo rodinného rozpočtu. Většina respondentek uvádí, že díky zhoršení životní úrovně na Ukrajině docházelo k častějším sporům mezi manžely nebo se naopak manželé snažili svou životní úroveň zlepšit na úkor fungování rodiny a to po nějaké době vedlo k rozpadu rodiny. Manžel nebo samotná respondentka byli nuceni, si najít ke svému hlavnímu příjmu ještě další vedlejší příjem v podobě jedné či více brigád a často docházelo k pouhému „střídání se doma.“ Tlak, který díky této skutečnosti v rodinách dotázaných vznikal, byl tak silný a neúnosný, že se rodinná postupem času rozpadla. U respondentky č. 8 dokonce situace došla až tak daleko, že manžel začal pít a přestal se zajímat o rodinu: *„Žiji sama bez manžela, hodně pil a nechoval se pěkně k dětem.“*

Jako další častý důvod bylo uváděno, že došlo k náhlému propadu rodinných příjmů z důvodu ztráty zaměstnání nebo dlouhodobé nemoci některého z rodinných příslušníků a to nejen v rámci nukleární rodiny, ale i z pohledu nejužšího příbuzenstva, které, jak uvádím výše, žije ve většině případů pospolu. Příjmy a situace rodiny se tedy nezakládá pouze na příjmů nukleární manželů, ale všech členů žijících ve společné domácnosti. Nejedná se však o

tradiční odkaz na možnost velkorodiny, ale o dopady ekonomické situace, které rozšíření rodiny dovedly do této situace. Je totiž obecně známo, že i v rámci Sovětského svazu žili ukrajinské nukleární rodiny odděleně, než přišla bytová krize v pozdějším období Sovětského svazu a následně ji pouze zhoršila situace za nezávislé Ukrajiny. Tím pádem dochází i k tomu, že nemoc některého ze členů širší rodiny může vést ke snaze o toto jedince postarat. Častěji se však jednalo o nemoci v rámci užší rodiny: „*Přijela jsem, když mě onemocněla maminka a potřebovali jsme peníze na operaci.*“ Tato citace je stěžejní pro celou první otázku, protože v sobě zahrnuje jak propad příjmů, tak i nutnost financí pro rodinu.

Jako nanejvýše problematická se tak jeví ztráta zaměstnání, protože už tak špatné mzdy jsou nahrazené chudobou. Ztráta zaměstnání se objevuje v případě respondentky č. 14, která nejen že přišla o zaměstnání, ale navíc se o dceru starala sama. Objevuje se tak u ní i problém rodinná situace: „*Manžela nemám a ani jsem nikdy muže neměla. Dceru mám s bývalým přítelem a ten o dceru nejeví zájem. Dalo by se říct, že se o dceru starám sama po celou dobu, co jsme spolu. Je mi 34 let. Již od mých 19 let. Neměla jsem na chlapy štěstí, tak to беру. O dceru jsem se ve většině případů zvládala starat sama, ale ve chvíli, kdy jsem ztratila práci a nové nabídky nebyly tak dobré jako předchozí zaměstnání, začala jsem se poohlížet po možnosti pracovat v zahraničí. V tu chvíli přišla možnost pracovat v České republice, tak jsem to zkusila.*“

Pro většinu dotázaných respondentek hrála v hlavní roli v otázce rozhodování ohledně migrace zejména možnost zvýšení standardu rodiny v rámci finančního zajištění. Pro většinu respondentek se nejednalo o zajištění ekonomických prostředků pro zaplacení základních životních potřeb, jako jsou potraviny, nájmy, poplatky za služby, ale jednalo se především o zlepšení a zkvalitnění životní úrovně samotné respondentky a hlavně úrovně dětí. V kontrastu s dříve uváděnými emblematickými problémy na Ukrajině, kdy podle mnohých autorů se objevovaly problémy zejména spojené s pauperizací v rodinách a nutnosti zajištění základních životních potřeb, uvádí respondentky zejména zlepšení životního standardu. Toto je motiv, který se objevuje velice často a dá se uvažovat tak, že navzdory rodinným a ekonomicko-sociálním problémům měly respondentky peníze na jídlo, ale nikoliv na další možnost aktivity. Ve velké většině jsou zmiňovány potřeby financovat lepší vzdělání, kroužky, ale i potřeby pro sport a volnočasové aktivity a to nám ukazuje, že většina žen chce nejen dopřát svým dětem nejlepší a nejkvalitnější životní možnosti, ale také, že migrace není způsobní absolutní pauperizací, ale spíše je migrace možností než imperativem. Respondentek pak samozřejmě chtěly zajistit tyto možnosti samy bez půjčovaných peněz, protože jak uvádí, půjčky a různé bankovní produkty jsou na Ukrajině velmi drahé. Respondentka č. 8: „*U nás si*

lidé neberou hypotéky jako tady, je to hodně drahé, tak ji opravujeme bydlení po rodičích či prarodičích. U nás je vysoký úrok, i 23 % to si vůbec nebereme. A nevyužíváme tyto úvěry ani na malé věci jako jsou mobil nebo počítač pro děti, proto raději se rozhodneme pro odchod za lepší práci do ciziny.“ Z výpovědí tak vyplývá, že skrze migrační zkušenost si lze vydělat prostředky i pro zajištění materiálních potřeb a že migrace slouží k výdělku a k získání financí, které se dají použít spíše na zlepšení životního standardu než na uspokojení základních potřeb.⁵⁶ Z uvedeného také vyplývá, že většina dotázaných zhoršila na úkor zajištění vyšší úrovně pro své děti své vlastní pohodlí, a to tím, že odešlo ze svého rodinného zázemí, rodinných domů do nekomfortních podmínek ubytoven a ubytování hotelového typu, viz. Parcipatka č. 1 *„V Polsku jsem bydlela na hotelu, kde jsem pracovala a nyní bydlím na ubytovně, kde mám pokoj sama pro sebe. S ubytováním jsem spokojen, podmínky mám ale horší než na Ukrajině.*“ Tento opakující jev se projevuje u více deseti oslovených a není zcela neobvyklý. Je to dáno jednak samotnou situací migrace, ale také snahou se uskromnit vzhledem k dětem, protože respondentky jsou si vědomé nutností se o děti postarat i na úkor vlastního pohodlí.⁵⁷

Dalším faktorem ovlivňujícím rozhodování o pracovní migraci, který se objevil ve více jak v jednom případě, je změna rodinné situace. V tomto konkrétním případě se jedná o ztrátu manžela. Tato skutečnost je vždy velkým zásahem do rodinné perspektivy a to nejen po finanční stránce, která se ze dne na den změní, ale také po stránce emocionální. Respondentky se ukázaly jako silné osobnosti, které se dokázaly se ztrátou manžela vypořádat, a navíc se rozhodly, že nezůstanou závislé jen na pomoci zbytku rodiny, ale postarají se o své děti samy. V obou uvedených případech došlo ke ztrátě otce ve zcela fungující a po všech stránkách zajištěné rodině. Ve chvíli, kdy by k této ztrátě nedošlo, rodina by pravděpodobně nepotřebovala řešit jakékoliv finanční nedostatky viz. respondentka č. 9: *„Manžel mi umřel před 3 lety. Byl vážně nemocný a pěkně se k nám choval a o rodinu se dobře staral. Často vzpomínám, jak jsme jezdili společně na výlety, dovolené a bylo nám společně moc krásně, neměli jsme žádnou finanční nouzi. Po jeho smrti to bylo o mnoho horší a často nám scházeli peníze.*“ Výše uvedené důvody se nejčastěji objevují v případě rozhodování pro migraci.

Otázka č.2

⁵⁶ DRBOHLAV, Dušan, ed. *Ukrajinská pracovní migrace v Česku: migrace - remitence - (rozvoj)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015.

⁵⁷ EZZEDINE, Petra. *Mateřství na dálku: Transnacionální mateřství ukrajinských migrantek v České republice*. Gender, rovné příležitosti, výzkum 13 (1), 2012.

Tázání se po sociální situaci ukrajinských žen, objasnit do jaké míry jsou jejich rodiny závislé na příjmech plynoucích z migrace.

Podle respondentek se sociální situace na Ukrajině v posledních letech velice změnila. Rodiny nadále udržují pospolitost a v jednom domě žije rozšířená rodina i díky prarodičům a případně i sourozencům s rodinami, jak uvádí respondentka č. 11 „*Bydlíme ve větším domě blízko Kyjeva s rodiči a ještě s rodinou mého bratra.*“ Na ekonomickém zabezpečení široké rodiny se pak podle výpovědí respondentek podílí mladší generace, zatímco prarodiče zpravidla vychovávají děti. Z tohoto hlediska byl odchod žen od dětí snazší a v jejich rozhodování měla osobní autonomie a nezávislost na dětech podstatnou roli. Prarodiče i děti se již na sebe navzájem zvykli a společně koexistovaly a fungovaly.

V některých případech došlo k myšlence migrace i na základě zkušenosti ostatních rodinných příslušníků, kteří tak ovlivnili uvažování respondentek. To tedy znamená, že v některých případech nebyli respondentky jediné z celé rodiny, které by prodělaly migrační anabázi. Respondentka č. 5 uvádí: „*Tatínek jezdil takhle pracovat do Československa, tak mi vyprávěl, jak to bylo složitější a dražší. Nyní to máme jednodušší.*“

Z hlediska příjmů byla pro rodiny klíčová závislost na financích respondentek posílaných ze zahraničí a obecně byl u všech dotazovaných objem remitencí zasílaných na Ukrajinu vysoký. Nejednalo se však o finance, které by z hlediska zajištění základních životních potřeb byly klíčové, ovšem z hlediska respondentek se dá uvažovat, že celková výše remitencí byla nadměrná, protože se pohybují od 75% výše a z tohoto vyplývá, že migrantky si pro svou osobní potřebu nechávají přibližně 25% svého výdělku. Částky se samozřejmě odvíjely od výše příjmu, ale obecně si respondentky ponechávaly přibližně 10 000 Kč. To se objevovalo například u respondentek č. 1, 2, 3. Respondentka č.1 uvedla: „*Jsme hodně v práci a nemáme moc volna, ale to mi nevadí. Chodíme i o víkendy a máme víc peněz. Vydělám si i 40 000,- Kč. Domů posílám do 30 000,- Kč. To jsou pro nás krásné peníze. Bez těchto peněz by to asi ani nešlo, nebo by to bylo o dost těžší. Na Ukrajině se bere 5–7 tisíc a průměrná mzda je asi 11 000,- Kč. Doma rodiče peníze používají na opravu domku, kam se chci vrátit a na školu a koničky pro syna.*“ Nutno však dodat, že uvedení příjmů bylo pro respondentky obecně důležitým a citlivým tématem, se kterým se nesvěřovali jednoduše.

Jednotlivé respondentky si celkově vydělaly až čtyřikrát více finančních prostředků než na Ukrajině, ale obecně se výše příjmů odvozovala od počtu odpracovaných hodin. Je nutné také uvést, že se nejednalo pouze o pracovní dobu samotnou, protože rozdíl je samozřejmě v prostředí práce a v celkové kultuře zaměstnání. To umožňovali respondentkám

v českém prostředí využívat přesčasové hodiny, práci o víkendech a o svátcích, které jsou lépe finančně ohodnocené, zatímco na Ukrajině takové možnosti přesčasů neměly.

Obecně se Ukrajina jeví jako chudá země, ale z výpovědí respondentek vyplývá, že posílané remittance nejsou zcela nezbytné pro celkové zajištění rodiny v zemi emigrace, ale spíše slouží jako možnost pro zajištění vzdělání a zdravého růstu dětí. Většina respondentek pak žije ve vlastních domech, statcích nebo bytech, ale bohužel už jim z peněz vydělaných na Ukrajině nezbyvá na údržby či případné renovace nemovitostí. A to je tedy jeden z důvodů, který vede k pracovní migraci – nikoliv zajištění základních potřeb, ale možnost vytvořit lepší životní podmínky nejen pro sebe, ale zejména pro své blízké.

Otázka č.3

Analýza emocionální problematiky odchodu respondentek od svých dětí, zjištění, jak se odloučení od dětí projevovalo u žen různých věkových skupin, a hlavně odloučení od různě starých dětí.

Projev emocionálního vypětí je u každého z nás různý, protože reagujeme na jednotlivé podněty odlišně. V rámci tohoto výzkumu jsem se tedy zaměřil nejen na prvky, které respondentky vedly k rozhodnutí se k migraci odhodlat, ale především na emocionální stránku dotazovaných. Dalo by se tvrdit, že pokud děti opouští matka, a to z jakéhokoli důvodu, může to být pro děti těžší, protože pouto mezi matkou a dítětem je od prvních chvil sociálně velice silné. Samotný rozměr vzájemného emocionálního vypětí odloučení nelze na základě tohoto výzkumu potvrdit ani vyvrátit, protože se tento výzkum věnoval pouze odloučení matky od dítěte a perspektivy dětí nejsou k dispozici. Na základě výzkumu však mohu jednoznačně potvrdit, že v rámci rozhodování bylo odloučení respondentek od dětí nejbolestivější částí samotného procesu.

Sumarizací otázky č. 3 jsem dospěl k závěru, že z emocionálního pohledu byly pro respondenty stěžejní tyto body:

- Prvotní komunikace s dítětem o záměru odejít za prací do zahraničí
- Jak ženy a děti vnímaly samotný odchod a jak budou a jak probíhaly kontakty s dětmi
- Strach, jaké následky bude mít odchod a dlouhé odloučení na vztah

Prvotní komunikace s dítětem o záměru odejít za prací do zahraničí

Výpovědi respondentek byly v tomto směru velmi emotivní. Většina dotazovaných se snažila se svými dětmi vykomunikovat odchod do zahraničí již dlouhou dobu před samotným

odchodem, aby děti pochopily, z jakého důvodu se matka pro tuto možnost rozhodla. Dále bylo nutné, aby děti pochopily, že odchod neznamená opuštění dítěte, ale pouze odloučení na určitou dobu. Respondentka č. 2 uvádí: „*Co se týče začátků, tak jak už jsem říkala, bylo dobré, že jsem to se synem probírala a bavili se spolu o budoucím životě. Bylo to asi pro mě mnohem lepší, než kdybych odjížděla od třeba dvouletého syna. Takhle jsem měla možnost se pokusit synovi situaci vysvětlit. Samozřejmě, že to bylo složité, těžké a bolestivé, ale strašně mi to po psychické stránce pomohlo.*“ V samotné komunikaci s dětmi bylo velice důležité, jak staré děti respondentky opouštěly. Z výpovědí je cítit, že pokud už byly děti větší, komunikace a také pochopení bylo snazší, protože děti dokázaly pochopit, proč k takovému rozhodnutí jejich matky dochází. Sami pak věděli, že život na Ukrajině není jednoduchý a peníze jsou potřeba, jak uvádí respondentka č. 12: „*Dlouho jsme s dětmi o této možnosti mluvili. Začátek byl velice těžký. Děti si přály, abychom zůstali všichni pohromadě. Nechtěli se rozdělit. A potom pochopily důvody, které mě k rozhodnutí vedly a podporovaly mě.*“

S menšími dětmi respondentky o odchodu za prací tolik nehovořily, protože děti ještě nedokázaly pochopit všechny důsledky, které odchodem nastanou. Tato situace je zřejmá právě v porovnání se staršími dětmi, protože mladší děti ještě nemají takový rozhled a pochopení a často také mohou vyjadřovat přání, aby s nimi matky zůstávaly. Respondentka č. 6 uvádí: „*Mému synovi bylo v době, když jsem odjížděla sem za prací čtyři roky. Byl maličký a úplně nechápal co se vlastně děje. Ale vysvětlit mu to nebylo možné.*“

Jak ženy a děti vnímaly samotný odchod a jak budou a jak probíhaly kontakty s dětmi

I když lze z výše uvedeného usuzovat, že v případě samotné komunikace došlo k pochopení a pro všechny respondentky tím mohla být migrace jednodušší, při bližším pohledu je patrné, že pocity opouštějících matek – nezávisle na věku dítěte - byly velice emocionální, jak uvádí respondentka č. 8: „*Daleko horší to bylo pro mě, protože fixace na děti byla silná, přeci jen jsem většinu svého dospělého života strávila už s nimi. Musela jsem si pořád připomínat, proč to dělám, že to dělám pro ně.*“ Z tohoto pohledu již věk „opuštěných dětí“ nebyl tak úplně výhodou. Téměř všechny respondentky, které odjížděly i od starších dětí uvedly, že citové navázání na děti bylo tak silné, že si nedokázaly představit, že by přišly o společné okamžiky - o dětské úspěchy i starosti každodenního života. Respondentka č. 9 uvádí: „*Musela jsem si jen zvyknout na to, že je neuvídím každý den, že se s nimi nebudu učit a hrát si a že jediný kontakt bude telefonický nebo přes sociální sítě.*“ Z každé výpovědi vyplývá, že čím starší bylo dítě a čím byl delší strávený společný čas, tím byla fixace na dítě silnější a samotný odchod z pohledu ženy bolestivější. Dokonce to vypadá

tak, že situace je obrácená, než jak je to v případě dětí, kdy větší snášejí odchod matky lépe.⁵⁸ Jednoznačně lze uvést, že u všech žen se objevuje myšlenka na to, že neuvidí své dítě vyrůstat a nebude mu oporou, jednou z nejtěžších věcí samotné migrace.

Všechny dotazované respondentky se pak shodly na skutečnosti, že kontakt s dětmi jim pomáhá a drží je v lepší psychické pohodě. Mají tak totiž pocit, že se svými dětmi nepřestávají udržovat kontakt a snaží se pomocí těchto kanálů podílet na jejich výchově i na dálku a řešit s nimi každodenní starosti nebo sdílet s dětmi jejich radosti, jak uvádí i respondentka č. 12: „*Nyní si téměř každý den telefonujeme a jsme ve spojení. Řeším s nimi jejich běžné starosti, jako bych byla u nich.*“ Každodenní komunikace má pak pozitivní dopad na nezhoršení se vztahu mezi respondentkami a jejich dětmi.

Strach, jaké následky bude mít odchod a dlouhé odloučení na vztah

U více než jedné dotazované participantky se také objevil strach z narušení vztahu se svým dítětem. Tedy obava, zda po návratu na Ukrajině bude všechno jako dřív, jak uvádí respondentky č. 10: „*Také jsem měla obavy, jestli to odloučení nezmění náš vztah, jestli si budeme rozumět jako dřív. Měli jsme se synem pěkný vztah a chtěla bych, aby to zůstalo tak i v budoucnu.*“ Respondentky odjíždějící z důvodu migrace mají se svými dětmi vybudovaný již velice silný vztah a dokonce mají již zaběhnuté návyky nebo rituály, které se díky dočasnému odchodu přerušují. Strach z nemožnosti obnovit návyky a rituály je cítit z každé výpovědi.

Není pak bez zajímavosti, že více než jedna respondentka vypověděla, že její děti cítily hrdost na svou matku. Bylo to z toho důvodu, že se matka rozhodla pro tak těžkou životní zkoušku, kterou bezesporu opuštění rodiny z důvodu zlepšení životní úrovně rodiny je. Respondentka č. 12: „*Dlouho jsme s dětmi o této možnosti mluvili. Začátek byl velice těžký, děti si přály, abychom zůstali všichni pohromadě. Nechtěli se rozdělit. A potom pochopily důvody, které mě k rozhodnutí vedly a podporovaly mě. Myslím, že na mě byli i hrdé, jak jsem se k tomu postavila.*“

Závěrem lze uvést, že tyto otázky byly pro dotazované ženy jedny z nejtěžších. Týkaly se totiž té nejcitlivější a nejniternější stránky odchodu za prací a z každé odpovědi bylo cítit, že respondentky by nikdy neodešly od svých dětí, pokud by je k tomu životní perspektiva

⁵⁸ NEW DIVERSITIES - Who Cares? Transnational Families in Debates on Migration and Development* [online]. [cit. 2022-06-08]. Dostupné z: http://newdiversities.mmg.mpg.de/wp-content/uploads/2015/01/2014_16-02_07_Sorensen_Vammen.pdf?msclkid=993c51b8b4da11ec8d4544cdd56f2760.

nedohнала. Všechny odpovědi mě utvrdily i v přesvědčení, že žena od dětí neodejde, pokud si není jistá tím, že to vlastně dělá pro jejich dobro.

6. Závěr z výzkumu

Už na začátku této práce jsem se snažil toto složité a emocionálně citlivé téma uchopit zodpovědně. S hledáním budoucích respondentek jsem začal již na samém začátku této práce a to v roce 2020, protože jsem měl ve svém okolí několik známých z Ukrajiny, kteří zde pracovali. Jednalo se však převážně o muže, protože možnost odejít pracovat do zahraničí lépe uchopitelná a do jisté míry i samozřejmá. Proto se vydávají pracovat do zahraničí, aby se postarali o zajištění své rodiny po finanční i materiální stránce, ale u žen je situace odlišná. Touha zabezpečit rodinu je také velká, ale obecně se od ženy vyžaduje spíše zabezpečení po citové stránce a to s cílem vytvořit bezpečný a milující domov.

V této studii jsem však postupně docházel ke zjištění, že v dnešní době se už v některých situacích nedá hledět pouze na stránku bezpečného domova, ale převažuje stránka materiální, vzdělávací a jiné, protože pokud nejsou zabezpečené, pak je pro rodinu těžké vytvářet bezpečný a klidný domov. Z rozhovorů bylo patrné, jak moc se i ženy snaží zabezpečit rodinu po všech směrech a to i za cenu nekomfortní situace. Všechny respondentky se shodly, že k jejich rozhodnutí je vedla touha po lepších podmínkách pro život jejich dětí a touha po zabezpečení jejich lepší budoucnosti a to jak v případě, že se respondentka vracela zpět na Ukrajinu, anebo si později přivezla děti do České republiky.

Nejdůležitějším záměrem této práce bylo zjistit, jak se odloučení od dětí projevovalo u různě starých dětí. Všechny informátorky se shodovaly, že kritérium věku hrálo při jejich rozhodování největší roli. V případě starších dětí se snažily svým dětem danou situaci vysvětlit, ulehčit a také odůvodnit. Všechny se také shodovaly na tom, že v případě společné domácnosti s dalšími příbuznými, jako jsou prarodiče nebo sourozenci, bylo rozhodování lehčí. Právě rodinná pospolitost usnadnila rozhodování respondentek ohledně migrace. Rodinnou pomoc vnímali jako důležitou pro výchovu separovaných dětí v případě vlastní absence. Dokonce si byli i jisté, že o jejich děti bude dobře postaráno.

Většina oslovených respondentek vnímá Českou republiku jako dočasnou a nepovažuje ji za trvalou cílovou destinaci. Nejedná se tak o zemi tranzitní, kdy migranti pouze procházejí do země cílové, ale záměrem ukrajinských respondentek je v České republice pracovat a žít po určitou dobu. Po určité době strávené v České republice pak hodlají pokračovat za prací do jiné země v západní Evropě, anebo se vrátit zpět na Ukrajinu, kterou vnímají jako svůj domov. Pro respondentky je Ukrajina domovem i v případě, když v cizině zůstanou delší dobu. Jako hlavní faktor uváděly, že i přes špatnou ekonomickou i sociální situaci své rodné země se stále jedná o zemi, kde se narodili. V případě pak migrace

do západní Evropy pak uváděli, že jsou vědomy lepších podmínek a vyšší životní úrovně ve vyspělejších a ekonomicky silnějších zemích na západ od České republiky.

Většina respondentek byla v době rozhovoru bez partnera a tato dispozice ovlivňovala i nutnost migrace a narušenou fyzickou intimitu v zemi původu. Několik žen uvádělo svou situaci bez partnera jako velmi nelehkou a složitou. Mužská nepřítomnost chyběla hlavně v situacích, kdy ženy řešily nevhodné chování a zhoršenou školní docházku svých dětí. Prarodiče na vyhrocené situace se svými vnoučaty často nestačili, ale na druhou lze podotknout, že tyto situace se objevovaly pouze zřídka a nedá se mluvit o obvyklých situacích. Několikrát jsem byl přítomný tomu, když matky vedly rozhovory se svými dětmi právě kvůli těmto problematickým situacím. Zároveň byla patrna i důvěra v prarodiče i v samotné děti, že vše zvládnou.

Při analýze rozhovorů se však tato práce zabývala otázkou odloučení respondentek od různě starých dětí. U všech oslovených respondentek byla položena vždy stejná otázka „jak se cítily při odchodu od svých dětí?“ Zároveň byly vybrány dvě skupiny respondentek a to jedna skupina s malými dětmi (tj. předškolní věk, maximálně začátek školní docházky) a druhá skupina s dětmi již plně etablovanými ve školním systému. U všech oslovených respondentek bylo patrné, že při myšlence na pracovní migraci hrály největší váhu otázky ohledně dětí – zda situaci odloučení zvládnou nebo zda budou rozumět důvodům odchodu matky. Děti hrály v rozhodovacím procesu úplně největší roli a z odpovědí vyplynula skutečnost, že ženy s menšími dětmi se dokázaly, v případě, že věděly, že bude o jejich děti postaráno jinými rodinnými příslušníky, snadněji a rychleji rozhodovat ohledně migrace. Ženy s většími dětmi pak měly rozhodování podle svých vyjádření těžké a to i v případě, že bylo pro jejich děti zajištěno zázemí. Z odpovědí vyplynula i zajímavá skutečnost, že respondentky trávící se svými dětmi větší část života, tudíž matky se staršími dětmi, byly na děti více citově fixované než matky, které měly děti ještě malé. Tato překvapivá skutečnost podle slov respondentek existovala díky tomu, že ženy se staršími dětmi spolu trávili čas aktivně a více pospolu. Nejednalo se o čas strávený jen staráním se o základní dětské potřeby, ale byl to naplno prožitý čas spojený se zážitky, s radostmi, ale i starostmi. Respondentky se staršími dětmi si tyto skutečnosti daleko více uvědomovaly a nechtěly o ně přijít. Myšlenka, že by o děti mohly přijít byť jen o jediný zážitek s dětmi, byla velice bolestivá. Ženy s mladšími dětmi se pak při rozhodování více zabývaly myšlenkami na jejich zaopatření a na zvládnutí každodenních potřeb dítěte než na prožitky, o které by mohly přijít. Z daných odpovědí by se tedy dal učinit závěr, že respondentky, které kvůli migraci opouštěli starší děti, měly rozhodovací proces i samotný odchod těžší než matky, které odcházely od dětí mladšího věku.

Během rozhovoru s respondentkami panovala příjemná atmosféra a při odkazech na rodinu bylo patrné velice silné odhodlání pomoci. Do složité situace se dostaly z mnoha různých důvodů, ovšem ve svém nitru našly vždy sílu a odhodlání snažit se s vzniklou situací vyrovnat. V samotných rozhovorech nebyly žádné problémy s překladem a to díky přítomnosti ukrajinských překladatelů. Objevilo se však několik slovních spojení, která byla velice zarážející, např. slovo *čerstvý* je pro Ukrajince antonymum a znamená tedy starý nebo prošlý.

7. Závěr práce

Tato bakalářská práce je rozdělena na dvě části. První část je teoretická, ve které je rozebrán pojem migrace a příčiny a faktory spojené s migrací. Dále jsou v této první části uvedené vybrané migrační teorie vhodné pro ukrajinskou pracovní migraci, na které později navazuje problematika transnacionálního mateřství a otcovství. Na závěr první části je obecně uvedeno působení ukrajinské menšiny v České republice a problematika remitencí, která je nedílnou součástí pracovní migrace.

Druhá část práce je zaměřena na transnacionální mateřství ukrajinských matek a uveden je výzkum, ve kterém je analyzována transnacionální emocionální problematika v případě fyzické separace od dětí. V tomto výzkumu bylo důležité především uvést sociální situaci respondentek, objasnit do jaké míry jsou jejich rodiny závislé na příjmech plynoucí z migrace a v neposlední řadě byla analyzována emocionální problematika separace respondentek od svých dětí. Má výzkumná otázka zněla: Pokusit se zjistit, jak se odloučení od dětí projevovalo u žen různých věkových skupin a hlavně u různě starých dětí.

Velkou roli v případě respondentek má snaha podpořit situaci svých rodin a svých blízkých na Ukrajině, ovšem tato pomoc nemá charakter zajištění základních životních potřeb, ale spíše umožnit vzdělání a další možnosti, které by díky práci na Ukrajině nebyly možné. Neoklasická teorie migrace (str. 7) vychází z ekonomického přístupu, který obecně veškeré migrační toky vztahuje k velikosti poptávky a nabídky po pracovní síle na různých místech světa. Jedinci tak migrují pro vylepšení své životní úrovně a jejich hlavní cílem je maximalizace zisku. Další uvedená teorie je teorie transnacionální migrace (str. 9), která se stala dalším ústředním pojmem teorií, ve kterých migranti participují v procesu přeshraničního jednání. Tito migranti jsou viděni tak, že nerezignují na udržování sociálních vztahů propojujících je s místem původu a nevzdávají se svých původních identit.

Tyto dvě vybrané teorie se potvrdily i ve výzkumu pro bakalářskou práci. Ekonomická rovina migrace se často objevovala ve výpovědích mých respondentek a uváděny byly především špatné ekonomické podmínky a nízká životní úroveň. Jednotnost panovala i v uvádění „push a pull“ faktorů, které naopak tyto jedince přitahují nebo tlačí ven. Mezi první kategorií by patřilo především: dostatek pracovních příležitostí, lepší ekonomické podmínky a celkově lepší život. Výše uvedené teorie také potvrdily vzájemnou provázanost, kdy lokalita s „pull“ faktory potřebuje opačné lokality s „push“ faktory, které nutí jedince k přesunu na jiné místo.

Často je zmiňována i vysoká nezaměstnanost na Ukrajině oproti relativně nízké nezaměstnanosti v České republice. Touto rozdílností se vytváří nerovnováha na pracovních trzích obou zemí, které se následně snaží převážně pomocí migračních pohybů dostat do rovnovážného stavu. Jedním z hlavních faktorů nerovnováhy je také naprosto rozdílná výše mezd v obou zemích, která motivuje cizince vycestovat do České republiky za lepším výdělkem a lepší životní úrovní.

Další část se zabývá transnacionálním mateřstvím (str. 11) a otcovstvím (str. 15). Zde je popisována migrace osob mezi svým novým pracovním místem v zahraničí a svou rodinou, která zůstala v zemi původu. V případě mateřství se zpravidla jedná o rozpad nukleární rodiny, anebo přinejmenším o problematické vztahy v rámci nukleární rodiny. Tyto předpoklady nemůže tento výzkum potvrdit, respektive žádná z respondentek nedeklarovala rozpad nebo problematické vztahy se svými potomky žijícími na Ukrajině, ale důvodů může být více. Mezi nejdůležitější by mohla patřit víra matek ve fungující vztahy se svými potomky. Transnacionální otcovství je pak model, který má v migračních studiích samostatnou kapitolu.

Závěr teoretické části je věnován remitencím (str. 16). Jedná se o finance, které posílá migranty a jednotlivé výše remitencí se často liší podle počtu a výběru studované populace, ale i dalšími faktory. Je však zcela evidentní, že remitence přináší výhody pro zdrojovou zemi. Jako výhody například uvedu: posilující spotřebu, péči o zdraví a zejména vzdělávání, posilují platební bilanci země, poskytují „tvrdou měnu“ – posilují mezinárodní obchod a mnoho dalšího. Respondentky v tomto výzkumu pak uváděly, že výše remitence je v poměru k penězům, které si nechávají, naprosto neúměrná. Respondentky však pochopitelně nesledující ekonomické ukazatele (jako např. posilující spotřeba), ale spíše sociální a edukační dopad remitencí na své potomky. Jako nevýhody remitencí pro zdrojovou zemi pak lze uvést příklad, kdy navyšování místní ceny půdy, bydlení a potravin nebo zvyšování inflace je důsledkem remitencí. Posílané finance přispívají i k rozpadu lokálních tradic, zvyků a sociálních vazeb, vytváří atmosféru závisti a mnoho dalšího. Touto problematikou remitencí a ukrajinskou pracovní migrací se věnuje především Dušan Drbohlav⁵⁹ kde je problematika nejenom remitencí přehledně rozebírána.

Druhá část se týkala samotného výzkumu a závěr mého výzkumu je zhodnocen výše (5. Závěr z výzkumu, str. 36) kde je také odpověď na mnou položenou výzkumnou otázku, ke které jsem dospěl. Dal by se tedy učinit závěr, že respondentky, které kvůli migraci opouštěly

⁵⁹DRBOHLAV, Dušan, ed. Ukrajinská pracovní migrace v Česku: migrace – remitence - (rozvoj). Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015.

starší děti, měly rozhodovací proces i samotný odchod těžší než matky, které odcházely od dětí mladšího věku. Samozřejmě si uvědomuji, že by bylo mnohem vhodnější a přesnější pracovat s větším množstvím respondentek, ale to z mnoha důvodů nebylo možné. Existují samozřejmě i další limity výzkumu, mezi které lze zařadit neznalost jazyka, ale i nemožnost provést výzkum u dětí na Ukrajině.

Ač se moje bakalářská práce věnuje tématu pracovní migrace ukrajinských žen a dopadu tohoto zásadního životního rozhodnutí na život samotných migrantek, jejich dětí, potažmo celé rodiny, chtěl bych se v závěru okrajově dotknout transkulturního rozměru migrace. Ženy, ale vlastně kdokoli, kdo přichází do cizí země za jakýmkoli účelem, si sebou nese svou kulturu, své zvyky, návyky a vzorce chování typické pro zemi, ze které pochází. Pobytem v nové zemi postupně přebírá zvyky a kulturu běžnou pro danou zemi, ale samozřejmě i předává svému okolí své zvyky, návyky a kulturu. Dochází tak k propojení a provázání kultur, které má bezpochyby přínos pro všechny zúčastněné.

Konkrétně z pohledu mého výzkumu dochází k propojení ukrajinských žen, které dlouhodobě pobývají na území České republiky se ženami českými, které společně pracují a postupem času se přátelí i mimo pracovní prostředí. Díky migrujícím ženám se dozvídají, jak těžká situace panuje na území Ukrajiny, kdy i žena je nucena se z ekonomického důvodu dlouhodobě odloučit od svých dětí a rodiny. Z mého pohledu je však daleko přínosnější, pro naši společnost, pohled na rodinné provázání v podobě toho, že se dozvídáme a učíme se, žít v širším kruhu rodinném. Dozvídáme se, že pospolitost a soudržnost rodiny v jednom domě nebo v naprosté blízkosti, má nesporně kladný vliv na život každého jednoho člena domácnosti a v případě potřeby jeden člen podrží druhého a není problémem se dokonce dlouhodobě postarat o děti, pokud rodiče z důvodu pracovní migrace nemohou. Ukazuje nám to, jak důležitá je přítomnost širší rodiny – prarodičů, tet a strýců pro děti, a to jen z pohledu postarání se v případě pracovního vyčerpání rodičů, ale hlavně z pohledu předávání zkušeností a jakého-si nadhledu na život. Myslím si, že tato skutečnost není v České republice úplně běžná, ale díky sdílené zkušenosti vidíme nesporný přínos, který může vést i k posunu názoru na společné bydlení širší rodiny.

Tento příklad je pouze jeden z mnoha příkladů, ale z mého pohledu jeden z nejdůležitějších, transkulturního propojení kultur, které pracovní migrace přináší. Mohl bych zde jmenovat další příklady, jako je propojení dětí, které přichází za migrujícími matkami, s dětmi v České republice nebo dokonce celých rodin, které se rozhodnou pro trvalou migraci a přebírají zvyky na návyky navzájem, ale bylo by to téma na samotnou bakalářskou práci. Proto bych závěrem rád uvedl, že propojování národu v rámci migrace je důležitým aspektem

každodenního života, protože se navzájem od sebe učíme a otevíráme si nové obzory a pohledy na život.

Pro závěrečné shrnutí první části je třeba konstatovat, že fenomén migrace je velice komplexní téma, které by si zasloužilo mnohem hlubší zkoumání. V současné době je nutné se v důsledku válečného konfliktu zabývat migrací nejenom v České republice, ale na globální úrovni. Často jsou i tyto migrační vlny považovány za silné bezpečnostní riziko pro cílové i tranzitní země, ale pro Českou republiku prozatím veliké ohrožení nepředstavuje.

Podíváme-li se na český trh práce, může taková migrace znamenat příležitost pro místní zaměstnavatele. Je však zapotřebí využít tohoto potenciálu, který nám taková migrace nabízí. Také proto je zapotřebí zkoumat nejenom příčiny, ale také věnovat pozornost možnostem, jak nejlépe a nejrychleji tyto lidi integrovat do společenského a ekonomického života. Snažit se zajistit jejich rekvalifikaci a zjednodušit zdlouhavé administrativní procesy, které jsou v současné době zapotřebí k získání pracovního povolení nebo víz pro zahraniční pracovníky.

Naopak v současné době například ukrajinský stát klade velký důraz na to, aby ukrajinští uprchlíci a hlavně děti a dospívající udrželi kontakt s rodnou zemí. Ukrajina se bojí, že s dětmi uprchlíků ztratí kontakt a Ukrajina tak uvádí, že nechce, aby byli asimilováni, ale integrováni. Ukrajina se bojí, že se nevrátí zpět na Ukrajinu a že nepomůžou vybudovat poválečnou Ukrajinu.

8. Seznam použité literatury

- CAPLAN, Bryan Douglas. *Otevřené hranice: etika a ekonomie migrace*. Ilustroval Zach WEINERSMITH, přeložil Dan VOŘECHOVSKÝ. Praha: Liberální institut, 2021.
- COHEN, Robin. *Migrace: stěhování lidstva od pravěku po současnost*. Brno: Mapcards.net, 2019.
- ČERNÁ, Jana. *Mateřský koučink: psychická příprava v těhotenství, během porodu a po něm*. Praha: Portál, 2019.
- DAVIDOVÁ, Eva. *Romano drom: cesty Romů : 1945-1990 : změny v postavení a způsobu života Romů v Čechách, na Moravě a na Slovensku*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995.
- DRBOHLAV, Dušan, ed. *Ukrajinská pracovní migrace v Česku: migrace - remitence - (rozvoj)*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2015.
- DONNELLY, Joseph, Michael YOUNG a Jordyn SALERNO. Fathers, Fatherhood Programming, and Research Concerning the Effects of Responsible Fatherhood Interventions. *Health Behavior*, 2022, 9(2): 787-795. Dostupné z: doi:10.14485/HBPR.9.2.6.
- EZZEDINE, Petra. Mateřství na dálku: Transnacionální mateřství ukrajinských migrantek v České republice. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 2012, 13 (1): 24-32.
- FRANCISCO-MENCHAVEZ, Valerie. All in the family: Transnational families and stepwise migration strategies. *Geographical Research*, 2020, 58(4): 377-387. Dostupné z: doi:10.1111/1745-5871.12416.
- KING-O'RIAIN, REBECCA CHIYOKO. Emotional streaming and transconnectivity: Skype and emotion practices in transnational families in Ireland. *Global Networks* 2015, 15(2): 256-273. Dostupné z: doi:10.1111/glob.12072.
- KLAUS, Václav a Jiří WEIGL. *Stěhování národů s.r.o.: stručný manuál k pochopení současné migrační krize*. Ilustroval Jiří SLÍVA. Velké Přílepy: Olympia, 2015.
- LUPTÁK, Milan a Marina LUPTÁKOVÁ. *Mezinárodní migrace: pohledy a nadhledy*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2013.
- PALÁT, Milan. *Mezinárodní migrace a ekonomika v Evropské unii: vývoj, determinanty, politiky a trendy*. Ostrava: Key Publishing, 2015.
- ROUBÍČEK, Vladimír. *Úvod do demografie*. Praha: Codex Bohemia, 1997.
- SKUTILOVÁ, Vladana. *Jak na strach a úzkost v těhotenství*. Praha: Grada Publishing, 2016.
- SOURALOVÁ, Adéla. Nekupujete si lásku, kupujete si službu“: (re)konstrukce péče o děti v prostředí agentur na hlídání. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 2012, 13(1): 33-41.

SZALÓ, Csaba. *Transnacionální migrace: proměny identit, hranic a vědění o nich*. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2007.

ŠIŠKOVÁ, Tatjana, ed. *Menšiny a migranti v České republice: [my a oni v multikulturní společnosti 21. století]*. Praha: Portál, 2001.

ŠTICA, Petr. *Etika a migrace: vybrané otázky současné imigrace a imigrační politiky*. Ostrava: Moravapress, 2014.

Tři vlny reemigrace krajanů do vlasti: přínos a perspektivy: materiály celostátního setkání k 25. výročí návratu černobylských krajanů do staronové vlasti konaného v Litoměřicích dne 8. října 2016. Praha: Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel, 2016.

UHEREK, Zdeněk, Věra HONUSKOVÁ, Šárka OŠŤÁDALOVÁ a Vladislav GÜNTER. *Migrace: historie a současnost*. Ostrava: Občanské sdružení PANT, 2016.

WIHTOL DE WENDEN, Catherine. *Atlas migrace: hledání nové světové rovnováhy*. Ilustroval Madeleine BENOIT-GUYOD, přeložil Kateřina ŠTÁBLOVÁ. Brně: Lingea, 2020.

9. Internetové zdroje

Český statistický úřad – Cizinci: Zaměstnanost [online]. [cit. 2022-04-04]. Dostupné z:

https://www.czso.cz/csu/cizinci/2-ciz_zamestnanost

ENCYKLOPEDIIE MIGRACE – Teorie push-pull [online]. Vyst. 18. 11. 2018 [cit. 2022-05-09]. Dostupné z: [https://www.encyclopediaofmigration.org/teorie-push-](https://www.encyclopediaofmigration.org/teorie-push-pull/?msclkid=85081329b4bd11ecba058870716f225be)

[pull/?msclkid=85081329b4bd11ecba058870716f225be](https://www.encyclopediaofmigration.org/teorie-push-pull/?msclkid=85081329b4bd11ecba058870716f225be)Migrace(encyclopediaofmigration.org)

ENCYKLOPEDIIE MIGRACE – Transnacionální mateřství [online]. Vyst. 02. 02. 2019 [cit. 2022-05-09]. Dostupné z: [https://www.encyclopediaofmigration.org/transnacionalni-](https://www.encyclopediaofmigration.org/transnacionalni-materstvi/)
[materstvi/](https://www.encyclopediaofmigration.org/transnacionalni-materstvi/)

ENCYKLOPEDIIE MIGRACE – Transnacionální otcovství [online]. Vyst. 02. 02. 2019 [cit. 2022-05-09]. Dostupné z: [https://www.encyclopediaofmigration.org/transnacionalni-](https://www.encyclopediaofmigration.org/transnacionalni-otcovstvi/)
[otcovstvi/](https://www.encyclopediaofmigration.org/transnacionalni-otcovstvi/)

NEW DIVERSITIES - Who Cares? Transnational Families in Debates on Migration and Development* [online]. [cit. 2022-06-08]. Dostupné z: [http://newdiversities.mmg.mpg.de/wp-](http://newdiversities.mmg.mpg.de/wp-content/uploads/2015/01/2014_16-02_07_Sorensen_Vammen.pdf?msclkid=993c51b8b4da11ec8d4544cdd56f2760)
[content/uploads/2015/01/2014_16-](http://newdiversities.mmg.mpg.de/wp-content/uploads/2015/01/2014_16-02_07_Sorensen_Vammen.pdf?msclkid=993c51b8b4da11ec8d4544cdd56f2760)
[02_07_Sorensen_Vammen.pdf?msclkid=993c51b8b4da11ec8d4544cdd56f2760](http://newdiversities.mmg.mpg.de/wp-content/uploads/2015/01/2014_16-02_07_Sorensen_Vammen.pdf?msclkid=993c51b8b4da11ec8d4544cdd56f2760)

UNIVERZITA KARLOVA – Příběhy ukrajinských migrantů [online]. Vyst. 29. 05. 2018 [cit. 2021-02-06]. Dostupné z: [https://www.natur.cuni.cz/fakulta/veda-a-](https://www.natur.cuni.cz/fakulta/veda-a-vyzkum/popularizace/clanky/pribehy-ukrajinskych-migrantuta-UK)
[vyzkum/popularizace/clanky/pribehy-ukrajinskych-migrantuta UK \(cuni.cz\)](https://www.natur.cuni.cz/fakulta/veda-a-vyzkum/popularizace/clanky/pribehy-ukrajinskych-migrantuta-UK)

WIKIPEDIE otevřená encyklopedie – Onduvai [online].[cit. 2022-12-05]. Dostupné z:

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Olduvai>

WIKIPEDIE otevřená encyklopedie – Otcovství [online] . [cit. 2022-05-07]. Dostupné z:

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Otcovstv%C3%AD>

PŘÍLOHY

10. Tabulka

Tabulka – vlastní zpracování dle dat z výzkumu, strana č. 26

11. Soupis základních otázek položených respondentkám

- 1) Z jaké oblasti Ukrajiny pocházíte?
- 2) Jaká je Vaše rodinná situace – rodinný stav, děti?
- 3) Jaké máte rodinné zázemí na Ukrajině – jak bydlíte, s kým bydlíte?
- 4) V jakém zaměstnání jste pracovala na Ukrajině, jaký byl Váš příjem. Byl příjem dostačující?
- 5) Jaké důvody Vás vedly k pracovní migraci?
- 6) Měla jste již zkušenosti s pracovní migrací, a pokud ano, tak jaké?
- 7) Co pro Vás bylo při rozhodování se nejtěžší.
- 8) Co Vám nejvíce pomohlo k rozhodnutí se pro pracovní migraci?
- 9) Jaké byly reakce dětí na myšlenku odloučení?
- 10) Jste spokojená s tím, že jste se rozhodla odejít za prací do zahraničí?
- 11) Jste spokojená se svým zaměstnáním v ČR?
- 12) Je finanční ohodnocení dostačující?
- 13) Jak zvládáte dlouhodobé odloučení od rodiny, a hlavně od dětí?
- 14) Jak to zvládají děti?
- 15) Změnil se nějakým způsobem Váš vztah s dětmi v průběhu odloučení?
- 16) Co plánujete do budoucnosti?

12. Odpovědi respondentek (pouze úseky rozhovorů)

Respondentka č. 1:

- 1) **jaké podmínky Vás vedly k cestě do ČR, jaké byly Vaše výchozí podmínky před samotnou migrací, sociální zázemí a osobní důvody.**

“Do České republiky jsem přijela ze západní Ukrajiny z města Volodymyr - Volynskij. Je mi 29 let a mám dvě malé děti ve věku 7 a 5 let. Přijela jsem pracovat na pracovní vízum do výrobního závodu do města Nový Bydžov ve Východních Čechách. Je to moje již druhá pracovní zkušenost s pracovní migrací. V roce 2019 jsem pracovala v Polsku.

Pracovní nabídku jsem sehnala přes jednu známou, která tady již pracovala a říkala, že to není špatný. Tak jsem to zkusila. Bydlím na ubytovně, kde mám pokoj sama pro sebe a s ubytováním jsem spokojená. Jsem tady sama bez dětí a počítám, že se vrátím zpět na Ukrajinu, až vydělám nějaké peníze. To víte, bez dětí to není jednoduché. Často na ně myslím a stýská se mi, ale musím to vydržet.“

2) tážání se po sociální situaci ukrajinských žen, objasnit do jaké míry jsou jejich rodiny závislé na příjmech plynoucí z migrace

„O děti se starají moji rodiče, kteří bydlí v malém rodinném domku. S manželem nám to moc nefungovalo, proto jsem se rozvedla v roce 2018.“

„Brzy půjde i moje druhé dítě do školy a já u toho nebudu. To je pro mě asi nejtěžší bolest. Naštěstí jsme v kontaktu přes sociální sítě a jsme ve spojení skoro každý den. To je ohromná výhoda a je mnohem lehčí překonat to odloučení od dětí.“

„U nás jsem pracovala jako prodavačka a můj plat byl asi 8 500 Kč. Peníze mi dost scházeli a teď se školou to bude ještě náročnější, tak jsem se rozhodla pro pracovní migraci. Teď mám okolo 32 000,- Kč. Peníze posílám domů (přibližně 20 000) rodině a nechávám si tady jen minimum, abych měla na žití. Jsem ráda, že se děti i rodiče budou mít lépe a můžu jim takto pomoci. Na těchto penězích jsou prarodiče a děti závislé. Bez nich by to bylo o hodně složitější.“

3) analýza emocionální problematiky odchodu respondentek od svých dětí, zjištění jak se odloučení od dětí projevovalo u žen různých věkových skupin, a hlavně odloučení od různě starých dětí.

„Když jsem stála před rozhodnutím, zda odjet pracovat do zahraničí (jak v prvním případě do Polska i následně do České republiky) byly moje děti ještě hodně malé. Bylo to těžké rozhodnutí, ale věděla jsem, že pro ně dělám to nejlepší, protože je zabezpečím. Tím, že byly ještě, tak malé nevnímaly můj odjezd tak intenzivně, a to pro mě bylo velké ulehčení.“

„Dokázala bych si představit, že bychom časem s dětmi žily zde, ale zatím mám v plánu vrátit se zpět na Ukrajinu a žít tam. Mám to tam ráda, i když je tam život těžší. Děti mám malé 7 a 5 let a být bez nich je velmi těžké.“

Sumarizace Respondentky č. 1:

Z odpovědi respondentky č. 1 vyplývá, že se jedná již o druhé odloučení od svých dětí z důvodu pracovních možností v jiné zemi. Svě děti „opouštěla“, když ještě nebyly tak staré a nechávala je na starost svým rodičům, což pro ni, dle její výpovědi znamenalo velké ulehčení odchodu. Její rozhodnutí bylo samozřejmě nejvíce ovlivněno vidinou, že finančně zabezpečí své děti lépe, než kdyby sice zůstala s nimi, ale pracovala za daleko nižší finanční ohodnocení.

Respondentka č. 2:

1) jaké podmínky Vás vedly k cestě do ČR, jaké byly Vaše výchozí podmínky před samotnou migrací, sociální zázemí a osobní důvody.

„Do České republiky jsem přijela ze západní části Ukrajiny, z malé vesničky poblíž města Lvov. Je mi 28 let, jsem svobodná matka. Mám jedno dítě (syn - 8 let), který tady se mnou není. Zůstal u mých rodičů, kteří se o něho starají. Mám pracovní vízum na jeden rok a pracuji na výrobní lince. Bydlíme na ubytovně a není to špatné. Mám jeden pokoj společně s jednou spolupracovnicí, která je taky z Ukrajiny a rozumíme si. Ta je tady už podruhé a hodně mi radí a pomáhá.“

2) tázání se po sociální situaci ukrajinských žen, objasnit do jaké míry jsou jejich rodiny závislé na příjmech plynoucí z migrace

„Když jsem se rozhodovala o tom, zda odejdu za prací do zahraničí, bylo pro mě nejtěžší smířit se s tím, že budu bez syna. Byli jsme zvyklí společně trávit veškerý svůj volný čas a tím, že je syn už větší i vysvětlit mu proč musím, bylo velice těžké. Dlouho jsem se rozhodovala.“

„Uvidíme, jak to tady bude probíhat a jak si zvyknu bez rodiny. Snad to bude bez problémů a vše zvládnou. Už jsem tady čtvrtý měsíc a není to zlé. Hodně mi pomáhá kontakt s rodiči a synem přes Messenger a WhatsApp. To je fajn a moc mi to pomáhá. Sice to nenahradí ten přímý kontakt, to je jasný, ale je to o něco jednodušší. Video hovory využívám několikrát v týdnu a mám přehled, jak se rodině daří, to je super. Jsme hodně v práci a nemáme moc volna, ale to mi nevadí. Chodíme i o víkendy a máme víc peněz. Vydělám si i 40 000,- Kč. Domů posílám do 30 000,- Kč. To jsou pro nás krásné peníze. Bez těchto peněz by to asi ani nešlo, nebo by to bylo o dost těžší. Na Ukrajině se bere 5–7 tisíc a průměrná mzda je asi 11 000,- Kč. Doma rodiče peníze používají na opravu domku, kam se chci vrátit a na školu a koničky pro syna.“

3) analýza emocionální problematiky odchodu respondentek od svých dětí, zjištění jak se odloučení od dětí projevovalo u žen různých věkových skupin, a hlavně odloučení od různě starých dětí.

„Chci tady pracovat ještě 2 roky a potom bych chtěla jet za prací do Německa. Mám tam kamarádku a jsou tam lepší podmínky pro život a vydělá si tam lepší peníze. Zatím nevím, jak to bude s vízem, ale za 2 roky se může hodně věci změnit. Časem bych chtěla jít do Německa, tam bych chtěla jít už se synem. Učí se zatím dobře, a to i jazyky. Už jsme se o tom bavili a myslím, že se na to těší. Moc mi tady chybí víc, než jsem si vůbec dokázala představit. Ty chvíle bez něho jsou zde velmi dlouhé, ale vím, proč to dělám. Za chvíli bude už lépe a budeme spolu. Co se týče těch začátků, tak jak už jsem říkala, bylo dobré, že jsem to se synem probírala a bavili se spolu o budoucím životě. Bylo to asi pro mě mnohem lepší, než kdybych odjížděla od třeba dvouletého syna. Takhle jsem měla možnost se pokusit synovi situaci vysvětlit. Samozřejmě, že to bylo složité, těžké a bolestivé, ale strašně mi to po psychické stránce pomohlo. Byla jsem klidnější a hlavně jsem věděla, že nemůžu být smutná a nesmím brečet před synem. To jsem brečela až o samotě.“

Sumarizace Respondentky č. 2:

Z rozhovoru z respondentkou č. 2 je daleko více cítit, že odchod od syna byl hodně těžký, a to z důvodu, že pro respondentku byl středem jejího života. Byli zvyklí společně trávit veškerý volný čas, veškerou svou energii věnovala jemu. Navíc se jednalo o jediné dítě, což je pro rodiče (matku) vždycky ještě o větší fixaci. Na druhou stranu z výpovědi vyplývá, že možnost se synem o všem mluvit, bylo to nejdůležitější, co pomohlo respondentce v jejím nelehkém rozhodování.

Respondentka č. 3:

1) jaké podmínky Vás vedly k cestě do ČR, jaké byly Vaše výchozí podmínky před samotnou migrací, sociální zázemí a osobní důvody.

“Je mi 41 let. Do České republiky jsem přijela ze střední Ukrajiny, z městečka Oděsa. Toto město leží u černého moře. Bydlela jsem u rodičů v rodinném domečku, byla jsem vdaná, ale moc nám to s manželem nefungovalo. Hodně pil a dalo by se říct, že jsem žila spíš sama. Pracovala jsem ve výrobě, jedné továrně a plat nebyl moc dobrý. Dostávala jsem 5600 UAH, to bylo okolo 7 000 Kč. Práce nebyla špatná, ale peněz bylo méně, tak jsem přemýšlela, jak to změnit. Známa mi vyprávěla o práci v zahraničí, jak to není špatné. Tak jsem o tom začala přemýšlet, až jsem se pro to rozhodla.“

2) tázání se po sociální situaci ukrajinských žen, objasnit do jaké míry jsou jejich rodiny závislé na příjmech plynoucích z migrace

„O dceru se starají rodiče, zvládají to moc dobře a hodně mi pomáhají. Posílám domů vydělané peníze (okolo 20 000). Na lepší život, školu, sportovní a vzdělávací kroužky. Teď si vydělám o hodně víc, asi tak čtyřikrát. Dostávám 28 000 Kč až 30 000 Kč. Tyto zasláné peníze hodně pomáhají se zajištěním potřebných věcí pro dceru i celou rodinu.“

3) analýza emocionální problematiky odchodu respondentek od svých dětí, zjištění jak se odloučení od dětí projevovalo u žen různých věkových skupin, a hlavně odloučení od různě starých dětí.

„Nejhorší bylo, že jsem měla už dítě dceru (9 let a chodí do 3 třídy). To, že ho několik měsíců nevidím, jsem si nedovedla ani představit. To byla asi nejtěžší překážka v konečném rozhodování. Byly jsme s dcerou spíše jako kamarádky a povídali jsem si každý den o všem co jsme zažily. Měla jsem štěstí, že jsem žila s rodiči a na výchovu jsem nebyla sama a věděla jsem, že moji rodiče se dokáží o dceru dobře postarat.“

„Zatím se mi tady líbí. S prací jsem spokojená. My Ukrajinci jsme zvyklí dělat, to nám nevadí. Počítám, že tady nějaký čas ještě zůstanu a že nebudu pracovat ta stejně dobré pozici jako na Ukrajině. Chci se jednou vrátit k nám na Ukrajinu. To je můj domov.“

Sumarizace Respondentky č. 3:

Výpověď respondentky č. 3 ukazuje opět na velmi silné napojení se na svou dceru, kterou nechávala doma ve věku devíti let, což už je věk, kdy jsou rodiče na své děti hodně vázané. Navíc je zde vztah umocněn tím, že se jedná o vztah matka – dcera, kdy k sobě měli hodně blízko. V rozhodování v tomto případě hodně pomohlo to, že respondentka měla zázemí v rodině, věděla, že rodiče se o dceru postarají, že jí znají, protože žili společně.

Respondentka č. 4:

1) jaké podmínky Vás vedly k cestě do ČR, jaké byly Vaše výchozí podmínky před samotnou migrací, sociální zázemí a osobní důvody.

„Pocházím z města Mykolaieva, je mi 43 let a mám 2 děti (9 a 12 let). Dříve jsem pracovala u nás ve firmě a dostávala jsem plat 4 000 Kč měsíčně. Nestáčílo nám to na bydlení, život a musela jsem hodně platit. V roce 2014 mě zabili muže ve válce. Musela jsem

odjet pracovat do Polska a své děti jsem nechala s babičkou a dědou. Poté přes známou jsem se dostala do České republiky a teď se mi žije mnohem lépe. Rodina bydlí společně v jednom domě a navzájem si pomáháme. Rodiče a prarodiče šetří peníze a pomáhají moc svým dětem a vnoučatům, třeba aby měli lepší vzdělání a poté i práci. “

2) tázání se po sociální situaci ukrajinských žen, objasnit do jaké míry jsou jejich rodiny závislé na příjmech plynoucí z migrace

„Práce mě baví a mám i velice slušné peníze a to okolo 35 000 Kč. Na Ukrajinu posílám od 20 do 25 tisíc. Většinou posílám každý měsíc, nebo po dvou měsících. Když se posílá větší množství tak klesá poplatek a je to výhodnější. Posílám je buď přes TransferWise – tam je poplatek cca 0,7 % to je dobrý na menší sumu a když mám víc peněz tak je pošlu třeba přes Opal Transfer. Já tady moc nepotřebuji a co mi zůstane (okolo 10 000) tak mě stačí. Bydlení nám platí zaměstnavatel a máme tam i Wi-fi na spojení s rodinou. “

3) analýza emocionální problematiky odchodu respondentek od svých dětí, zjištění jak se odloučení od dětí projevovalo u žen různých věkových skupin, a hlavně odloučení od různě starých dětí.

„Nebylo pro mě lehké odjet od dětí a hodně jsem to zvažovala, mým dětem bylo v době odjezdu 9 a 12 let. Tím, že přišly v dětském věku o otce, bylo velice těžké vysvětlit jim, že i já jim vždy na nějaký čas ze života odejdu a vlastně ani já jsem si nedokázala představit, že s nimi nebudu každý den, že nebudu vidět všechno, co prožívají. Ale život u nás není opravdu lehký. Máme velké náklady na bydlení a samostatně si to dovolit nemůžeme. Úvěry jsou u nás s velkým úrokem, a to samé je i s hypotékami. Už v roce 2015 přišlo razantní zvýšení úrokové sazby ze 14 procent na necelých 20 procent. To bylo strašně moc. A nyní je to necelých 24 procent. To my si dovolit nemůžeme a byl by to moc veliký risk, proto opravujeme starší více generační domy. A to bylo to, co mě přinutilo toto rozhodnutí učinit, nechat děti s prarodiči a zkusit se postarat o jejich lepší budoucnost. Po skončení pracovního povolení bych chtěla ještě pobyt prodloužit, ale počítám, že se vrátím na Ukrajinu. Tam to mám ráda, tam se mi líbí.“

Sumarizace Respondentky č. 4:

V případě respondentky č. 4 bylo rozhodování se o možnosti odchodu za pracovní povinností do jiného státu ovlivněno ekonomickou situací rodiny, která nebyla vůbec dobrá, ale na druhou stranu také tím, že vychovávala své děti sama bez manžela, který jí zahynul ve válce.

Napojení se na děti byla tudíž o to silnější. Děti už byly ve věku, kdy si dokázali velice dobře uvědomit, že se otec už nikdy nevrátí a strach z odchodu matky byl o to větší. To samozřejmě cítila i matka a při rozhodování se to byl, jeden z nejtěžších úkolů, se kterým se musela vypořádat. Z výpovědi lze usuzovat, že pokud by jejich ekonomická situace nebyla tak špatná, jak byla a respondentka neměla velké zázemí v rodině, k odchodu by nedošlo.

Respondentka č. 5:

1) jaké podmínky Vás vedly k cestě do ČR, jaké byly Vaše výchozí podmínky před samotnou migrací, sociální zázemí a osobní důvody.

„Já pocházím z města Kaluš z Ivanofrankivské oblasti. Je mi 32 let a mám dvě děti (chlapečka – 9let a holčičku – 6 let). Sociální problémy jsem řešila dlouho, až jsem se rozhodla pro práci v zahraničí. Kamarádka byla v Polsku a jednou v České republice, kam se měla vracet. Dostala jsem nabídku, ať to jdu zkusit. Tak jsem se rozhodla, že na zkoušku pojedu a uvidím, jak to půjde. Jsem tady už desátý měsíc a nemůžu si stěžovat. Na Ukrajině jsem pracovala v krámě, obchodním domě a k platu jsem dostávala 6 000 Kč měsíčně. Rozvedla jsem se s manželem v roce 2018 a musela jsem situaci nějak řešit, nedostávali se peníze pro rodinu. Pracuji ve fabrice a vyrábíme potravinové obaly z kovu a plastu. Je to náročnější práce než v obchodě, ale mám mnohem lepší peníze. Teď v ČR dostávám plat přibližně 32 000 Kč. Chodíme pracovat i o víkendech, máme přesčasy, které jsou placené, a je to dobré.“

2) tážání se po sociální situaci ukrajinských žen, objasnit do jaké míry jsou jejich rodiny závislé na příjmech plynoucích z migrace

„O děti se starají rodiče a moje sestra s rodinou. Vydělané peníze posílám na Ukrajinu a rodina je používá k zajištění lepšího života a taky na opravu domku. Bydlíme společně ve velikém domě. Po dětech se mi stýská, ale vím, že se mají dobře, tak je to už jednodušší. Jsme v kontaktu každý den přes sociální sítě, a i volání je dostupnější. To dříve se muselo chodit do telefonní budky někam ven a volalo na předem domluvenou hodinu. Tatínek jezdil takhle pracovat do Československa, tak mi vyprávěl, jak to bylo složitější a dražší. Nyní to máme jednodušší. Svět je již globalizovanější.“

3) analýza emocionální problematiky odchodu respondentek od svých dětí, zjištění jak se odloučení od dětí projevovalo u žen různých věkových skupin, a hlavně odloučení od různě starých dětí.

„Když si vzpomenu na začátek, a na to jak jsem se rozhodovala, nebylo to vůbec jednoduché. Děti už byly poměrně velké, holka mi nastupovala do první třídy a představa, že budu bez nich, byla velice těžká. Děti byly velice dobré, snažily se mě podpořit a chápaly, že když budu chvíli pracovat v zahraničí, budeme se mít potom lépe. To mi moc pomohlo, i když ta bolest z odloučení byla veliká.“

„Děti se učí dobře a velice mi to usnadňují. Moc se na ně moc těším, až je budu moct obejmout. Když přijedu, tak si povídáme strašně dlouho a je to moc pěkné. Ale další loučení není moc příjemné a je mi z toho smutno. Ale to je ta stinná stránka této práce. Už se těším až se vrátím zpět k nám na Ukrajinu.“

Sumarizace Respondentky č.5:

Výpověď respondentky č. 5 ukazuje, že odloučení a rozhodování se, zda odejít za prací do zahraničí, byla opět velice ovlivněna rodinnou situací. Participantka byla na děti a jejich výchovu sama, bez manžela, což prohloubilo pouto mezi ní a dětmi. Dále však uvádí, že tím, že děti byly již větší hodně jí pomohly v rozhodování, protože si o všem dokázali popovídat a lépe chápaly proč to matka musí udělat. Dalším plusem v rozhodování bylo zázemí rodiny, která se o děti v době nepřítomnosti dokázala postarat.

Participantka č. 6:

1) jaké podmínky Vás vedly k cestě do ČR, jaké byly Vaše výchozí podmínky před samotnou migrací, sociální zázemí a osobní důvody.

“Já jsem se do České republiky přijela ze západní Ukrajiny od města Luck a jsem rozvedená. Přijela jsem, když mě onemocněla maminka a potřebovali jsme peníze na operaci. Je mi 28 let a mám doma syna (6 let). Maminka se léčila se srdcem. Teď pracuji stále v České republice. O chlapečka se mi starají rodiče (hlavně otec) a mám v plánu, že si udělám vízum a se synem se chci odstěhovat sem do Čech.“ U nás se žije hůř než tady. Třeba náklady na bydlení jsou vysoké a rodičům se třeba v zimě nedostává ani na topení a chybí jim peníze – okolo 2000,- UAH. Tak pomáhám i na chod domácnosti, společně s bratrem. Ten pracuje taky v zahraničí – v USA jako IT programátor. Je mu 21 let a rodinu ještě nemá.“

2) tázání se po sociální situaci ukrajinských žen, objasnit do jaké míry jsou jejich rodiny závislé na příjmech plynoucích z migrace

„Vydělám okolo 28 000,- Kč a tady si nechávám přibližně 11 000,- a zbytek posílám rodině. Moc se mi tady líbí a myslím, že odloučení zvládnou a už se těším, až tady budu se synem. Moc mi tady chybí a vždy se těším domu na setkání. Přemýšlela jsem už i o práci v Německu. Tam se žije lépe, mám tam sestřenici a moc se jim tam líbí. Nebo bych zkusila i Ameriku, jela bych za bratrem.“

3) analýza emocionální problematiky odchodu respondentek od svých dětí, zjištění jak se odloučení od dětí projevovalo u žen různých věkových skupin, a hlavně odloučení od různě starých dětí.

„Mému synovi bylo v době, když jsem odjížděla sem za práci čtyři roky. Byl maličký a úplně nechápal co se vlastně děje. Už když jsem pracovala doma, byl často s prarodiči, abych já mohla chodit do práce často a měli jsme víc peněz, takže byl na mé rodiče zvyklý a měl je rád. To pro mě bylo při rozhodování ulehčení, které mi hodně pomohlo.“

Sumarizace Respondentky č. 6:

Odpovědi respondentky č. 6 ukazují, že rozhodování, zda odejít za prací do zahraničí bylo usnadněno skutečností, že v době jejího odchodu nebyl syn ještě tak velký a jejich vztah byl ovlivněn již tím, že matka pracovala hodně už na Ukrajině. Syn byl zvyklý na prarodiče tudíž na časté odloučení od matky. Také lze říci, že vidina toho, že se syn v budoucnu přestěhuje s matkou do ČR je hnacím motorem proto vše zvládnout.

Respondentka č. 7:

1) jaké podmínky Vás vedly k cestě do ČR, jaké byly Vaše výchozí podmínky před samotnou migrací, sociální zázemí a osobní důvody.

“Pocházím z města Oděsa, mám doma 1 dítě (dcera 12 let) o které se mi starají rodiče. Mě je 42 let. Manžela už nemám, jsem rozvedená a žiji pouze s dcerou. Pracovala jsem ve velkém obchodním domě IKEA. Výplatu jsem neměla moc velkou. Bylo to přibližně 6 500 Kč. Žila jsem bez manžela a mám jedno dítě. Odjela jsem pracovat do České republiky do obchodu, jako pokladní. Už se nechci vrátit na Ukrajinu a mám v plánu tady časem zůstat. Mám pracovní vízum na jeden rok a pak bych chtěla, aby sem přijela moje dcera. Ta se na to už těší, byla tady za mnou už i na návštěvě, to bylo fajn. Voláme si denně nebo jsme ve spojení přes sociální sítě, nejčastěji přes Messenger a WhatsApp.“

2) tázání se po sociální situaci ukrajinských žen, objasnit do jaké míry jsou jejich rodiny závislé na příjmech plynoucí z migrace

„Když jsem začala přemýšlet o možnosti jít pracovat do zahraničí, dlouho jsme spolu s dcerou o tom mluvily. Byla už velká, dokázala si představit, o čem mluvím, a tak jsme o tom společně mohly přemýšlet. Bylo to pro ni velice těžké. Byly jsme zvyklé být hodně spolu, trávily jsme společně čas a neuměli jsme si představit, že bych měla být tak daleko a ona by zůstala doma. Proto bylo i důležité, že jsme našly společné řešení, že časem přijede za mnou a budeme v ČR obě společně. To mi pomohlo a myslím, že i dceři. Proto jsme to zvládly.“

3) analýza emocionální problematiky odchodu respondentek od svých dětí, zjištění jak se odloučení od dětí projevovalo u žen různých věkových skupin, a hlavně odloučení od různě starých dětí.

„Dcera je teď s prarodiči, všechno funguje, voláme si, navštěvuje mě a vše připravujeme na její příjezd, ale vidím, jak to je jiné. Vztah, který jsme měli mezi sebou, se postupně mění a já si přeji, aby tady se mnou byla co nejrychleji a žily jsme zase spolu“.

Sumarizace Respondentky č. 7:

Shrnutím odpovědí respondentky č. 7 lze říci, že její rozhodování nebylo vůbec jednoduché. Bylo ovlivněné skutečností, že na výchovu dcery je sama, dcera už je ve věku, kdy dokáže spoustu věcí pochopit, ale zároveň je ve věku, kdy je pro dítě vše citlivé a vše vnímá daleko intenzivněji. Velkou roli v rozhodování zde hrála myšlenka, že matka vše připraví pro možné přestěhování dcery za ní.

Respondentka č. 8

1) jaké podmínky Vás vedly k cestě do ČR, jaké byly Vaše výchozí podmínky před samotnou migrací, sociální zázemí a osobní důvody.

„Pocházím z města Mykolaiev, je mi 37 let a mám na Ukrajině 2 děti (10 a 13 let), o které se stará moje maminka s tatínkem. Žiji sama bez manžela, hodně pil a nechoval se pěkně k dětem. Zatím nejsem rozvedená, ale asi to tak dopadne. Doma jsem pracovala ve fabrice a dostávala jsem málo peněz. Chtěla jsem si zlepšit život. Nyní pracuji v krajské nemocnici v České republice a jsem s prací spokojená. Po dětech se mi moc stýská, ale chvílku to ještě vydržím, aby bylo líp.“ Je mi 37 let a na Ukrajinu se chci určitě vrátit. Žije se tam sice hůř než tady, ale doma je doma. Žijeme tam v domě všichni pospolu, tři generace a je to fajn. U nás si lidé neberou hypotéky jako tady, je to hodně drahé, tak ji opravujeme bydlení po

rodičích či prarodičích. U nás je vysoký úrok, i 23 % to si vůbec nebereme. Občas si vezmeme jenom úvěr na mobil nebo počítač.“

2) tázání se po sociální situaci ukrajinských žen, objasnit do jaké míry jsou jejich rodiny závislé na příjmech plynoucích z migrace

„O České republice jsem měla nějaké základní informace, jak se tady žije, ale nevěděla jsem, jak to bude probíhat v praxi. Až budu v přímém kontaktu s českým prostředím, jak se mi tady bude žít a dařit. Až po nějaké chvíli budu schopná si udělat jasnější a přesnější představu o životě zde. Ale měla jsem podporu a nebála jsem se toho, věděla jsem, proč to dělám, proč to chci, a to bylo pro mě důležité. Peníze, které si tady vydělám, jsou třikrát až čtyřikrát větší než u nás na Ukrajině a rodině to hodně zvedne rodinný rozpočet. Zde si nechávám pouze část vydělaných peněz a zbytek posílám rodině domů.“

3) analýza emocionální problematiky odchodu respondentek od svých dětí, zjištění jak se odloučení od dětí projevovalo u žen různých věkových skupin, a hlavně odloučení od různě starých dětí.

„Když jsem se rozhodovala, že odjedu pracovat do zahraničí, byly děti už velké 10 a 13 let. Tím, jak žijeme všichni společně, nebylo rozhodnutí pro děti tak těžké, protože jsem je nechávala s lidmi, se kterými byly zvyklí každý den fungovat, a měli se velice rádi. Daleko horší to bylo pro mě, protože fixace na děti byla silná, přeci jen jsem většinu svého dospělého života strávila už s nimi. Musela jsem si pořád připomínat, proč to dělám, že to dělám pro ně.

Po dětech se mi stýská moc, ale často si voláme a píšeme a dá se to zvládnout. Děti dělají školu a chtěla bych, aby se dostali na vysokou školu, aby se měli lépe. Učí se moc pěkně a dělají mi radost. Ale škola se u nás platí a není to jednoduché se na ni dostat.“

Sumarizace Respondentky č. 8:

Výpověď respondentky č. 8 ukazuje, že s manželem žila ve složitém vztahu a i vztah k dětem nebyl zcela ideální. Byl chováním ze strany otce velmi narušen. U této respondentky jsem cítil velmi silné mateřské pouto a rodinnou pospolitost. Projevilo se to i nad jednomyslným rozhodnutím návratu zpět na Ukrajinu i za cenu horších životních podmínek. Být s rodinou a dětmi stavěla tato respondentka na první místo svých hodnot. To se odráželo i na velmi silném poutu k dětem. Bylo velmi znát, že si matka uvědomovala, že děti žijí bez otce a že právě ona je jejich nejbližší. Prožívala s nimi veškerý volný čas a společně jin bylo dobře. Svou separaci od dětí přisuzovala sociální stránce a zlepšení životní úrovně pro své děti a

rodinu. I u této respondentky bylo velmi silné rodinné zázemí, které společně se sociálními sítěmi napomáhají zmírnit odloučení od svých blízkých.

Respondentka č. 9

1) jaké podmínky Vás vedly k cestě do ČR, jaké byly Vaše výchozí podmínky před samotnou migrací, sociální zázemí a osobní důvody.

„Chtěla jsem odjed do ciziny, abych polepšila život rodině a dětem. Je mi 36 let a dostala jsem nabídku pracovat v České republice v potravinářství. V České republice pracuje i můj bratr, který tady žije už 8 let. Mám s manželem 2 děti (8 a 10 let) a chtěli bychom se časem přestěhovat do České republiky i s dětmi. Pocházíme z města Poltava a je to daleko, až za Kyjevem. Asi 300 až 350 km. Manžel zůstal s rodiči na Ukrajině a stará se o děti a rodině pomáhá. My bydlíme v domku pohromadě a postupně bydlení opravujeme a rekonstruujeme. Na samostatný domek nemáme finance a hypotéky jsou u nás hodně drahé. Manžel s dětmi tady byli za mnou na návštěvě a líbilo se jim tady“. Teď si vyřizuje už vízum a příští rok bychom se měli sejít. Povídá se, že Česká republika v roce 2022 otevře pracovní trh pro Ukrajince a vše by mělo být jednodušší a přehlednější. Zahraniční pracovníci chybí v celém světě a je to vidět i v Anglii nebo USA, kde pracovní síla taky není a má to velký dopad na ekonomiku. Uvidíme, jak to všechno bude.“

2) tázání se po sociální situaci ukrajinských žen, objasnit do jaké míry jsou jejich rodiny závislé na příjmech plynoucích z migrace.

„U nás v rodině jsou na mých příjmech závislé poměrně hodně. Kdybych nedostala pracovní smlouvu tak bych nešla do ciziny. Práci tak zvaně „na ruku“ bych nechtěla. Bez smlouvy bych neměla žádnou jistotu ani ochranu, že práce a placení za ní proběhne bez problémů dle dohody. Peníze s manželem použijeme na zlepšení života a hlavně chceme našetřit peníze na začátek života v České republice. Manžel si zajišťuje povolení, ale bude to ještě chvíli trvat. Peníze posílám skoro všechny domů každé dva až tři měsíce (větší sumy 80 – 100 tisíc Kč.) a tady si nechávám přibližně 10 000,- Kč. To stačí na žití zde. Peníze posílám buď přes známé, nebo tady mám i příbuzné. Přes banky neposílám nic, jsou tam velké poplatky a moc jim nevěřím.“

3) analýza emocionální problematiky odchodu respondentek od svých dětí, zjištění jak se odloučení od dětí projevovalo u žen různých věkových skupin, a hlavně odloučení od různě starých dětí.

„V době rozhodování, jestli nabídku přijmout, bylo dětem 6 a 8 let. Ještě moc nerozuměli, co se jim snažíme říct, ale tím, že zůstávali na Ukrajině s manželem, nebylo to tak těžké se rozhodnout. Musela jsem si jen zvyknout na to, že je neuvidím každý den, že si se s nimi nebudu učit a hrát si a že jediný kontakt bude telefonický. Teď už všechno funguje dobře, všichni jsme si zvykli a těšíme se, až budeme zase všichni spolu tady v České republice. Je to pro nás takový záchytný bod, na který se moc těším.“

Sumarizace Respondentky č.9:

Tato respondentka č.9 je jako jediná vdaná a není ani se svým manželem v rozvodovém řízení. O děti se na Ukrajině stará právě manžel společně s prarodiči. Jejím záměrem je žít v České republice a na to připravují i děti. Pro tuto respondentku nebylo tak bolestivé ani loučení se svými dětmi. Zde však nerozhodoval věk dítěte nebo snad špatný vztah matky k dětem, ale vědomí, že děti zůstávají doma se svým otcem a prarodiči.

Respondentka č. 10

1) jaké podmínky Vás vedly k cestě do ČR, jaké byly Vaše výchozí podmínky před samotnou migrací, sociální zázemí a osobní důvody.

„Do České republiky jsem přijela pracovat v roce 2020, je mi 36let a jsem rozvedená. Je to moje první pracovní zkušenost v zahraničí. Pocházím z Ukrajiny z vesnice Radisne, ta se nachází asi 60 kilometrů nad hlavním městem oblasti - Oděsou. Máme to asi 10 kilometrů do města Rajon, kde žijí společně s rodiči a dvěma dětmi (11 a 9 let). Přijela jsem, abych zlepšila životní úroveň dětem a abych pomohla i rodičům s investicí do rodinného domu. Výplaty jsou u nás nízké a tady mám pěkné peníze. Asi čtyřikrát víc než u nás. Beru až 37 tisíc měsíčně. Pracuji hodně, ale vím, že to není na pořád a za čas se vrátím. Teď jsem tady kvůli práci tak se snažím této příležitosti využít. Mám pracovní povolení na jeden rok a zatím se mi tady líbí.“

2) tážání se po sociální situaci ukrajinských žen, objasnit do jaké míry jsou jejich rodiny závislé na příjmech plynoucích z migrace

„Hodně mi pomáhá kontakt přes Messenger a WhatsApp. Ty sociální sítě jsou velká pomoc, bez nich bych si to nedovedla snad ani představit. To jsem tady už zažila za těch šest měsíců a několik lidí (holek i chlapců) se vrátily a prostě to nedaly. Většinou to byly rodiče od starších dětí (10+), pro které to bylo složitější než pro matky mladších dětí. Také se jim

stýskalo, ale vyprávěly, že přivezou nějaké hračky, s dětmi se pomazlí a zase na měsíc dva tři měsíce odjedou. Ani jim moc často nevolají a jen se těší, až se potkají.

Pro ty starší ty peníze za to odloučení prostě nestály a chtěli být s rodinou. Je to jiné jestliže je někomu třeba okolo dvaceti let nebo přes pětatřicet. Mladí tady chtějí většinou zůstat a přivést si i rodinu. Ale mě je už třicet šest let a ty priority mám už trošičku někde jinde. Rodina mi prostě moc chybí a chci být už s ní.“

3) analýza emocionální problematiky odchodu respondentek od svých dětí, zjištění jak se odloučení od dětí projevvalo u žen různých věkových skupin, a hlavně odloučení od různě starých dětí.

„Vzpomínám si na to rozloučení. Moc mě trápilo, jak to dětem vysvětlit a jak nejlépe jim to podat. Dlouho, moc dlouho jsem se na to připravovala. Chybí mi ale moje děti. Vidět je, jak si hrají, sportují a jsou šťastný. Je sice příjemné mít více peněz, získat nové zkušenosti, ale ta absence rodiny je složitá. Nemít tady rodiče, děti a sestru mi hodně chybí. Někomu to moc nevadí a jezdí do ciziny pracovat opakovaně, ale já vím, že se chci vrátit domů a být s rodinou“.

Sumarizace Respondentky č. 10:

Výpověď respondentky č. 10 ukazuje, že je to její první zahraniční pracovní migrace. Tato ukrajinská žena se pro pracovní migraci rozhodla v již relativně vyšším věku a za vším stálo rozhodnutí zlepšit rodinně životní úroveň. Loučení s dětmi však prožívala velmi těžce. S dětmi si často povídala a cítila, že všechny její důvody pro odjezd chápou, ale pro ní samotnou to bylo těžké. Byla s nimi každý den a najedou by to mělo být jinak. Vychovává děti bez manžela a je na nich velice fixovaná. Tato respondentka si dle svých odpovědí uvědomuje, že toto současné odloučení je pouze dočasné a po uplynutí pracovního povolení se chce vrátit zpět na Ukrajinu. Veškerý čas v separaci tato migrantka využívá k práci, aby si vydělala co nejvíce peněz, než se vrátí zpět. Práce a pracovní podmínky se respondentce líbí, ale odloučení od dětí neprožívá nejlépe. Velice jí pomáhají sociální sítě, které využívá ke každodenní komunikaci s dětmi i rodinou.

Respondentka č. 11

1) jaké podmínky Vás vedly k cestě do ČR, jaké byly Vaše výchozí podmínky před samotnou migrací, sociální zázemí a osobní důvody.

“Do České republiky jsem přijela pracovat se svojí kamarádkou, která se do republiky vracela již po druhé. Když byla doma na dovolené v lednu 2018 tak mě nabídla, jestli bych neměla zájem vycestovat za práci. Jednalo se o práci ve výrobě na zpracovávání mléka ve východních Čechách na Královéhradecku. Je mi 34 a mám na Ukrajině jedenáctiletého kluka, který chodí do šesté třídy základní školy. Možnost odcestovat jsem s ním samozřejmě musela řešit a dlouho jsme si o nabídce povídali. Syn důvody pro odjezd chápal a s mou cestou souhlasil. Zůstávala ještě jedna důležitá otázka, kdo se bude o syna starat, když budu v zahraničí. Jsem totiž rozvedená. Velké štěstí pro nás byla opora v mých rodičích, kteří jsou vitální a schopní se o vnuka postarat.“

2) tázání se po sociální situaci ukrajinských žen, objasnit do jaké míry jsou jejich rodiny závislé na příjmech plynoucí z migrace

„Bydlíme ve větším domě blízko Kyjeva s rodiči, a ještě s rodinou mého bratra. Bratr má také zkušenosti s prací v cizině, pracoval do roku 2020 v Polsku. A zvažuje, že by zkusil práci v Německu. Takže situace s prací v zahraničí naší rodině není zcela neznámá. Remittance hrají proto velkou roli v našem rodinném rozpočtu již delší dobu. Pomáhá nám to všem společně. Já až tady skončím, tak bych chtěla jet také do Německa. Je to ekonomicky vyspělejší země a jsou tam lepší podmínky pro život.“

3) analýza emocionální problematiky odchodu respondentek od svých dětí, zjištění, jak se odloučení od dětí projevovalo u žen různých věkových skupin, a hlavně odloučení od různě starých dětí.

„Při plánování odchodu jsem si věřila, že se dokážu postarat o syna a svou pracovitostí to dokážu. Nejtěžší pro mě bylo „opustit“ syna a odjet do zahraničí bez něho. Se synem jsem strávila delší dobu sama a hodně jsme toho spolu prožily. Nevěděla jsem jak mu to dobře vysvětlit aby to pochopil. Jsem na něho mnohem víc citově zafixovaná než když byl menší. Doposud jsem byla u všeho, co zažil a najednou by to tak nebylo. Bylo to velmi těžké rozhodování a přemýšlení. Věděla jsem, že o něho bude dobře postaráno a i přesto jsem se hodně trápila. Syn byl naštěstí už větší a rozumný a měla jsem pocit, že mě chápe. Navíc tuto situaci znal od svého strýce a věděl, že se má lépe.“

Sumarizace Respondentky č. 11:

Pro tuto migrantku nebyla rodinná pracovní migrace ničím cizím a zná ji již od svého bratra, který zlepšoval rodinný rozpočet zasílanými renitencemi z Ploska. Právě tato situace urychlila

její rozhodování pro práci v cizině. Se synem odchod do zahraničí rozebírala a velkou výhodou bylo, že pracovní migraci znal taktéž od svého strýce, který takto pracuje již několik let.

Pro migrantku, dle jejich slov bylo očekávané odloučení těžší a byla na syna velice fixovaná než před několika lety. Z vyprávění o prožívání před samotným odchodem, byl cítit strach a nejistota jak to syn přijme a jestli vše pochopí. Bylo zajímavé zjištění, že čím více toho matka se synem zažily, tím větší byl strach ze samotného odloučení. Toto odloučení popisuje velmi těžce a jako jeden z důvodů uvádí silnou vazbu na syna po společně prožitých letech. Přes velké obavy a strach z odloučení měla tato matka velice silné odhodlání zlepšit rodinný život a zajistit „lepší“ život pro syna, rodinu i sebe samotnou.

Respondentka č.12

1) jaké podmínky Vás vedly k cestě do ČR, jaké byly Vaše výchozí podmínky před samotnou migrací, sociální zázemí a osobní důvody.

“Do vaší vlasti jsem přicestovala v roce 2019 a hlavním důvodem bylo vylepšení životní úrovně dětí a rodičů. Také bych chtěla najít lepší pracovní postavení na trhu práce. Mám na Ukrajině vystudovanou vysokou školu KNUBU. To je Kyjevská národní univerzita stavebnictví a architektury a jako architektka bych se chtěla uplatnit i v České republice. Nejprve jsem si musela zdokonalit řeč a nyní po roce už nemám problém s komunikací a jsem s prací zde spokojená. Zatím pracuji jako vedoucí směny ve výrobě potravin u Chlumce nad Cidlinou, Mám na starosti převážně zaměstnance z Ukrajiny, Ruska, Lotyšska a Běloruska, kteří pracují na lince pro výrobu baget a ve firemní pekárně.“

2) tázání se po sociální situaci ukrajinských žen, objasnit do jaké míry jsou jejich rodiny závislé na příjmech plynoucí z migrace

„Jsem rozvedená, je mi 36let a mám na Ukrajině dvě děti. Syna 15 let a dceru 12 let. Bydlíme s rodiči a mou sestrou v rodinném domku nedaleko Kyjeva. Všichni pěkně společně, to je u nás velice časté. Proto když jsem se rozhodovala, zda odjet za prací, bylo rozhodování z tohoto pohledu lehčí. Samozřejmě i výše výplaty hrála velikou a asi i největší roli. U nás jsem měla práci, ale pracovní pozici mi zrušily, tak jsem poslední rok pracovala v obchodě jako fakturantka. S penězi jsem si výrazně pohoršila. Chtěla bych, aby se nám zlepšil rodinný rozpočet.“

3) analýza emocionální problematiky odchodu respondentek od svých dětí, zjištění jak se odloučení od dětí projevovalo u žen různých věkových skupin, a hlavně odloučení od různě starých dětí.

„Dlouho jsme s dětmi o této možnosti mluvili. Začátek byl velice těžký, děti si přály, abychom zůstali všichni pohromadě, ale potom pochopily důvody, které mě k rozhodnutí vedly a podporovaly mě. Mě to však trhalo srdce, když jsem viděla, jak jsou předčasně velcí. Nyní si téměř každý den telefonujeme a jsme ve spojení. Řeším s nimi jejich běžné starosti, jako bych byla u nich. S prarodiči se jim bydlí dobře a vše zvládají, jsou moc šikovné. Přála bych si, aby si udělaly školu a žily třeba tady nebo v Německu. Měli by lepší život.“

Sumarizace Respondentky č. 12:

Tato vysokoškolsky vzdělaná respondentka se rozhodla pro migraci z důvodu zlepšení finanční situace rodiny, ale také s vidinou, že v České republice má větší šanci na uplatnění ve svém oboru. Rozhodování pro ni samotnou i její rodinu však nebylo vůbec lehké. Vzhledem k tomu, že děti už jsou ve věku, kdy dokáží pochopit racionální důvody, mohla jim všechno vysvětlit a vše s nimi probrat. Na druhou stranu bylo mezi nimi již za společný život vytvořené velké pouto, byli zvyklí dělat vše společně a spolehnout se každodenně jeden na druhého. Respondentka ani děti si nedokázaly představit, jak dokáží fungovat bez sebe. Možnost lepší životní úrovně však nakonec převládla a velmi pomohla i možnost každodenní komunikace i vidina společné budoucnosti v ČR nebo v Německu.

Respondentka č.13

1) jaké podmínky Vás vedly k cestě do ČR, jaké byly Vaše výchozí podmínky před samotnou migrací, sociální zázemí a osobní důvody.

„Já pocházím přímo z Kyjeva, je mi 37 let a bydlím ve velkém bytě společně s mými rodiči. Mám ještě bratra a ten bydlí hned ve vedlejším bytě se svoji rodinou a často si společně pomáháme. Právě rodina se v mé nepřítomnosti stará o moji dceru, které je nyní 12 let. Žije již sama, jsem vdova. Manžel mi umřel před 3 lety. Byl vážně nemocný a pěkně se k nám choval a o rodinu se dobře staral. Po jeho smrti to bylo o mnoho horší a často nám scházeli peníze.“

2) tázání se po sociální situaci ukrajinských žen, objasnit do jaké míry jsou jejich rodiny závislé na příjmech plynoucích z migrace

„Pro migraci do zahraničí jsem se rozhodovala asi dva roky. Bratr jezdil občas taky za prací do ciziny (Polsko – pracoval jako dělník v betonárce) a nikdy si nestěžoval. Když jsem to s ním řešila, tak vyprávěl, že jeho známý šly z Polska do České republiky a měli se ještě lépe. Tak jsem si zařídila povolení a jsem tady už 8 měsíc a nejhorší je ten stesk po dceři a rodičích. To jsem ze začátku hodně oplakala. Moc se mi stýskalo. Zkraje byly i problémy se školní docházkou a rodiče byli takový shovívaví až měkký. Dcera zůstávala dlouho venku a moc to nefungovalo. Ale to bylo jen první dva měsíce a už je to dobrý.“

3) analýza emocionální problematiky odchodu respondentek od svých dětí, zjištění jak se odloučení od dětí projevovalo u žen různých věkových skupin, a hlavně odloučení od různě starých dětí.

„Kolikrát jsme měli dlouhé hovory, a vše jsme řešily na dálku. To byly nepříjemné okamžiky a bylo mi z toho hodně smutno. Je ještě mladá a připadalo mi, že jim беру to bezstarostné mládí. Neuvidím, jak se rozvíjí a zdokonaluje. To bylo hodně těžké období, ale snažila jsem se, abychom vše zvládly a bylo nám lépe. Po roce bych se chtěla vrátit na Ukrajinu, ale vidím, že tady se žije lépe a jestli se bude třeba jednou dcera rozhodovat o studiu v zahraničí nebo práci, tak ji ráda podpořím.“

Sumarizace Respondentky č. 13:

Z výpovědi respondentky č. 13 vyplývá, že k pracovní migraci jí přiměla situace po smrti manžela. Podmínky pro život nebyly úplně ideální a jako matka samoživitelka, neměla dostatek financí pro život. Možnost pracovní migrace byla podpořena zkušeností bratra, který jí mohl a byl ve všem nápomocen. Na druhou stranu bylo v tomto případě patrné, že rozhodnutí bylo o to těžší, že dcera v průběhu svého dětského života přišla o otce a v důsledku odchodu matky do zahraničí měla pocit, že přišla i o ni. Prarodiče jí chtěli situaci ulehčit shovívavým přístupem, což však nebylo dobré řešení. Respondentka byla nucena všechno řešit na dálku. V tomto případě je cítit velká tíha rozhodování i následného žití v jiném státě, protože dcera respondentky nesla odloučení velmi špatně. Pouto dítě x matka je zde velmi silné.

Respondentka č.14

- 1) jaké podmínky Vás vedly k cestě do ČR, jaké byly Vaše výchozí podmínky před samotnou migrací, sociální zázemí a osobní důvody.**

„Pocházím z menšího městečka poblíž Kyjeva a bydlela jsem s rodiči v rodinném domě s větší zahrádkou. Sourozence nemám a na Ukrajině mám dceru 15let. Manžela nemám a ani jsem nikdy muže neměla. Dceru mám s bývalým přítelem a ten o dceru nejeví zájem. Dalo by se říct, že se o dceru starám sama po celou dobu, co jsme spolu. Je mi 34 let. Již od mých 19 let. Neměla jsem na chlapy štěstí, tak to беру.“

2) tázání se po sociální situaci ukrajinských žen, objasnit do jaké míry jsou jejich rodiny závislé na příjmech plynoucích z migrace

„Jsem vyučená kadeřnice a mám absolvované i různé kadeřnické speciální kurzy. Práce mě baví, ale bohužel se rodině nedostávalo peněz. Tatínek je již v důchodu a maminka půjde za 2 roky. U nás je to těžké vyjít. Důchody jsou hodně malé, a když jsem dostala nabídku na práci v zahraničí, tak jsem se rozhodla, že přilepším rodině. To je jasný, že jsem se nerozhodla hned a vše jsem diskutovala s rodiči a hlavně s dcerou. Když si na to vzpomenu tak je mi ještě teď těžko. To jsou už ale 3 roky.“

3) analýza emocionální problematiky odchodu respondentek od svých dětí, zjištění jak se odloučení od dětí projevovalo u žen různých věkových skupin, a hlavně odloučení od různě starých dětí.

„Začala jsem pracovat ve velké fabrice pro automobilový průmysl. Dělal jsem kabelové svazky do aut. To jsem dělala celý rok a potom jsem dostala pracovní povolení pro jinou firmu. Pracovala jsem jako uklízečka pro obchodní dům v Praze, tam jsem byla asi půl roku a nyní už mám s kamarádkou vlasové studio. Máme pronajatý celý dům a v horním patře máme 2 byty. To je moc dobré, že mám svůj byt. Dcera za mnou jezdí. Dokonce i s rodiči tady byla. Chtěly bychom tady do budoucnosti zůstat, až dcera dodělá školu. Jezdí sem často a už se i učí jazyk, tak bude mít už lepší podmínky. Teď už je vše v pořádku, ale ty první měsíce byly hodně těžké. Byla jsem hodně smutná a nebylo to pro nikoho jednoduché. Jak pro mě, dceru i rodiče. Bylo dobře, že jsme měly možnost připojit se na internet a být denně v kontaktu, To mě hodně pomáhalo.“

Sumarizace Respondentky č.14:

U respondentky č. 14 bylo rozhodování velmi ovlivněno tím, že byla na výchovu své dcery po celý svůj život sama a svůj celý dospělý život prožily společně. Pouto, které mezi nimi bylo utvořeno velmi silné a představa rozdělení nemyslitelná. Životní situace jí však ke konečnému rozhodnutí dohnala a respondentka se nakonec pro pracovní migraci rozhodla. Velkou

podporou byli rodiče, kteří jí v rozhodnutí podpořili a dokázali se postarat o dceru, která zůstala na Ukrajině. Velkým plusem, tak jako ve většině případů, byla možnost každodenní komunikace. V současné době už plánuje matka s dcerou společnou budoucnost v České republice, takže je všechno mnohem snesitelnější.

Respondentka č.15

1) jaké podmínky Vás vedly k cestě do ČR, jaké byly Vaše výchozí podmínky před samotnou migrací, sociální zázemí a osobní důvody.

„Přijela jsem z východní Ukrajiny od města Lvov. Je mi 38 let. Bydlíme společně s rodiči, bratrovou rodinou v domě a hned vedle má i domeček můj druhý bratr. Ten žije zatím sám, bez partnerky a pracuje už přes 10let v Polsku jako kuchař v horském středisku. Vydělá si pěkné peníze a hodně investuje do bydlení a pomáhá i rodičům.“

2) tázání se po sociální situaci ukrajinských žen, objasnit do jaké míry jsou jejich rodiny závislé na příjmech plynoucí z migrace

„Já žiji už jen s dcerou (jsem rozvedená), které je 16 let a chodí na Gymnázium. Jednou by chtěla být učitelkou u malých dětí. Škola je u nás placená a je to dost náročné na rodinné finance. Dostala jsem možnost odjet do České republiky za prací. Jsem vyučená cukrářka a práce byla v Praze v hotelu. Dělam nejenom cukrařinu, ale i pomocné práce v kuchyni. Pracuji také na snídaních a studené kuchyni. Práce mě baví, ubytování je dobré a nemám zde žádné problémy. Jednou se ale vrátím domů na Ukrajinu.“

3) analýza emocionální problematiky odchodu respondentek od svých dětí, zjištění jak se odloučení od dětí projevovalo u žen různých věkových skupin, a hlavně odloučení od různě starých dětí.

„To, když jsem odjížděla, tak to bylo složitější a nebylo to lehké. Myslela jsem, že to bude jen na chvíli, že to zkusím a za chvíli se vrátím. Byla jsem překvapená a šťastná za reakci mé dcery, jak to všechno vzala a řekla, že je ráda za to, jaká jsem, jak se snažím zlepšit náš život a že to mám zkusit. Zároveň jsem nevěděla, jak to bez ní zvládnu a jak se mi bude stýskat. Rodina mě s dcerou ale podpořily a moc mě pomáhají. Bylo dobré, že švagrová bydlí společně u nás a dost pomáhá. Rodiče už jsou starší, jsou v důchodu a nemají už moc síly na výchovu. Je také dost jednodušší, že dcera je už větší a samostatná a naopak se snaží pomáhat i švagrové a bratrovi. Ten má 2 děti (6 a 9). Chodí společně na hřiště, do přírody a pomáhá i

se školou. Jsem na ni moc hrdá, jak to všechno zvládá. Já se budu snažit, aby se jednou měla lépe a plnila si sny. Třeba i v zahraničí. “

Sumarizace Respondentky č. 15:

Výpověď respondentky č. 15 ukazuje, že její rozhodování bylo ovlivněno zkušeností bratra z prací v zahraničí a také okamžitou situací, kdy dcera potřebovala finanční prostředky k vystudování střední školy. Matka, která byla na její výchovu sama, však nedokázala zabezpečit rodinu, a ještě hradit studia, proto došla k rozhodnutí zkusit odejít za prací do zahraničí. Velkým plusem při jejím rozhodování bylo, že dcera byla velice rozumná a dokázala svoji matku v jejím rozhodnutí podpořit. Ač to bylo pro obě složité, protože navázání na sebe bylo silné, dokázaly najít v této skutečnosti pozitiva a navzájem se podpořit. Dcera respondentky také našla rodinné zázemí v rodině svého druhého bratra, což byla velká výhoda a úleva pro respondentku.